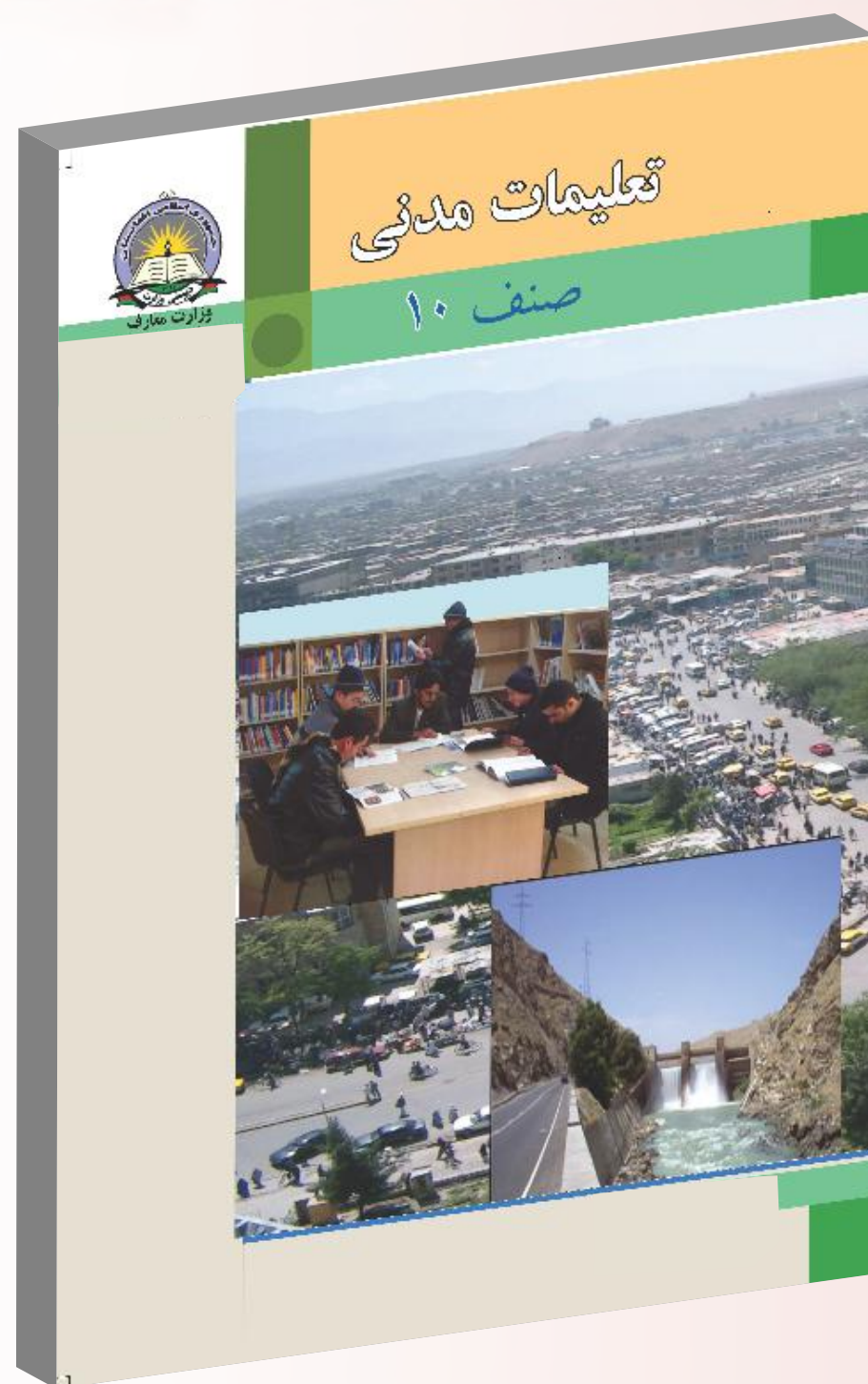

کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

صنف ۱۰

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی - صنف ۱۰

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه پان
دا هېواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت معارف

کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

صنف دهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ. ش.

مشخصات کتاب

مضمون: رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تعلیمات مدنی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: دهم

زبان: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

ملاحظه: حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقراً باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می نمایند. در چنین برهه سرنوشت ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می باشد.

از همین رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت های مهم وزارت معارف پنداشته می شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب های درسی و رهنمای تدریس در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، با استفاده از این رهنما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه های فردای کشور می خواهم تا از فرصت ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این رهنمای تدریس مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن ها در این راه مقدس و انسان ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتر محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

عنوان.....	صفحه.....
کلیات	۱ .....
رهنمای معلم چیست؟	۲ .....
پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف افغانستان	۳ .....
با تطبیق این پالیسی در معارف کشور به یاری خداوند متعال به نتایج عمده ذیل دست خواهیم یافت:	۴ .....
الف: اهداف عقیدتی و اخلاقی	۵ .....
هـ: اهداف اقتصادی	۶ .....
اهداف دوره ثانوی (صنف ۱۰ الی ۱۲)	۷ .....
اصول انتخاب محتوا	۸ .....
فعالیت ورودی	۹ .....
ارزیابی (Evolution)	۱۰ .....
انواع ارزیابی	۱۱ .....
روش‌های فعال و دو جانبه	۱۲ .....
۳- توقعات از مکتب	۱۳ .....
اهداف تدریس تعلیمات مدنی	۱۴ .....
رهنمای تدریس مضمون	۱۵ .....
درس (اول)	۱۶ .....
درس (دوم)	۱۹ .....
درس (سوم)	۲۲ .....
درس (چهارم)	۲۵ .....
درس (پنجم)	۲۷ .....
درس (ششم)	۳۰ .....

۳۳	درس (هفتم)
۳۶	درس (هشتم)
۳۹	درس (نهم)
۴۱	درس (دهم)
۴۴	درس (یازدهم)
۴۷	درس (دوازدهم)
۵۰	درس (سیزدهم)
۵۲	درس (چهاردهم)
۵۵	درس (پانزدهم)
۵۸	درس (شانزدهم)
۶۰	درس (هفدهم)
۶۳	درس (هجدهم)
۶۵	درس (نزدهم)
۶۸	درس (بیستم)
۷۰	درس (بیست و یکم)
۷۳	درس (بیست و دوم)
۷۵	درس (بیست و سوم)
۷۸	درس (بیست و چهارم)
۸۰	درس (بیست و پنجم)
۸۴	درس (بیست و ششم)
۸۶	درس (بیست و هفتم)
۸۸	درس (بیست و هشتم)

کلیات

رهنمودهای لازم برای معلم

نصاب تعلیمی چیست؟

در این باره که نصاب تعلیمی چیست، نظریات مختلف وجود دارد؛ یک عده آن را مفردات درسی می‌دانند و عده‌ی دیگر کتاب درسی. برخی از علمای تعلیم و تربیه نصاب تعلیمی را جداگانه تعریف نموده‌اند؛ به طور مثال: نصاب تعلیمی رهنمودیست که همه فعالیت‌های تعلیمی و تربیتی در آن شامل بوده و به دست آوردن آن‌ها هدف می‌باشد.

نصاب تعلیمی عبارت از تمام دانش‌ها، مهارت‌ها و ذهنیت‌های تعیین شده‌ی است، که یک نهاد تعلیمی آموزش آن‌ها را برای شاگردان در نظر می‌گیرد. یا به عبارت دیگر، نصاب تعلیمی تمام آموختنی‌های پروگرام تعلیمی و تربیتی یک نهاد تعلیمی است، که شامل کتب‌درسی، کتب ممددرسی، رهنمای معلم، تجارب و کارهای عملی (پلان شده) برای شاگردان می‌باشد.

آنچه امروز توجه متخصصان تعلیم و تربیه را به خود معطوف نموده، پاسخ به این سؤال است، که دست اندرکاران تهیه مفردات و مؤلفان کتب درسی چه چیزهایی را با استفاده از روش‌های مشخص باید به شاگردان بیاموزانند که در زنده‌گی حال و آینده‌شان مفید باشد؟

همه اتفاق نظر دارند که شاگردان در شرایط متفاوت رشد می‌کنند و در آینده با مسایل جدیدی رو به رو می‌شوند، از طرف دیگر دوره جوانی با خصوصیتی؛ چون: تصمیم‌گیری مستقل، مسؤولیت‌پذیری، آینده‌نگری و دور اندیشی در مسایل از سایر دوره‌های زنده‌گی متمایز می‌گردد، جوان برای تعامل درست با جامعه و ورود به دنیای بزرگان نیازمند کسب مهارت‌های مختلفی می‌باشد، باید بداند که نیازهای جامعه‌ی که در آن زنده‌گی می‌کند از چه قرار است و کسب علم و دانش و مهارت‌های علمی چقدر برایش ضروری است؟ او نیاز دارد بداند که کیست، چگونه با حوادث می‌بیند، چگونه حقایق را درک می‌کند، چگونه انتخاب می‌کند و چگونه عمل می‌کند؟ وی نیازمند علمی است که او را تشویق به اندیشیدن، مطالعه و تحقیق در زنده‌گی اجتماعی کند.

با توجه به مطالب فوق، در تهیه مفردات درسی (تعلیمات مدنی) در حالیکه با نیازهای علمی مرتبط است بر روش‌های جدید آموختن بیشتر تأکید گردیده است تا آموختن دانستنی‌ها به شیوه‌های قدیم، آموختن روش‌هایی که بر روحیه فعال و مشارکتی، ابتکار و نقادی تأکید می‌گردد.

در روش فعال و مشارکتی یا آموزش فعال (Active Learning Method) معلم نقش مهمی را در پروسه تدریس به عهده دارد. در این نقش، وظیفه معلم به انتقال اطلاعات خلاصه نمی‌شود او تجارب یادگیری را منحصر به گوش کردن و حفظ کردن مطالب نمی‌پندارد.

در این نقش، معلم رهنما و تسهیل کننده شرایط مطلوب یادگیری است و به جای انتقال یک جانبه مطالب، بر روش یادگیری، کسب تجربه و حل مسأله تأکید می‌نماید. یکی از اهداف اصلی تهیه کتاب رهنمای معلم نیز ارائه استراتژی‌هایی برای آموختن است.

از اهداف و دلایل دیگر تألیف این کتاب (رهنمای معلم) توضیح اهداف، اصول انتخاب و سازماندهی محتوا (متن) و استراتژی‌هایی ارزیابی کتاب (تعلیمات مدنی) صنف (دهم) است.

از آنجایی که کتاب درسی حاضر با شیوه جدید برای آموختن (تعلیمات مدنی) تهیه گردیده و در آن امکان بیشتری برای ایجاد تجارب یادگیری شاگردان فراهم گردیده است تدوین کتاب رهنمای معلم امر ضروری پنداشته می‌شود. البته اذعان داریم، که تدریس و آموزش کار ابتکاری و تجربی است و معلمان مبتکر و نو آور در این عرصه دست به نوآوری می‌زنند؛ ولی نباید فراموش کرد، که در انتخاب استراتژی‌های آموزش، متناسب به اصول هماهنگی با اهداف، استراتژی‌های ارزیابی، امکان مشارکت شاگردان و اصول دیگری که علوم روان شناسی، روان شناسی تربیتی و روان شناسی یادگیری پیش روی ما قرار می‌دهند. باید توجه دقیق صورت بگیرد. هم اینکه بر اساس کدام اصول، محتوا انتخاب شود؟ اصول سازماندهی محتوا کدام‌ها اند؟ استراتژی‌های تدریس و ارزیابی چیست و چه اهمیت دارند؟ و بالاخره استخراج مفاهیم کلیدی چگونه صورت می‌گیرد، در این کتاب رهنمای معلم توضیح می‌گردد.

رهنمای معلم چیست؟

رهنمای معلم کتابیست، که به معلم کمک می‌نماید تا در جریان یک ساعت درسی و یا یک دوره معین تعلیمی پلان تدریس خود را آماده سازد. در رهنمای معلم اهداف عمومی و خصوصی هر درس، وسایل تدریس، استراتژی تدریس، برانگیختن انگیزه شاگردان، فعالیت‌های معلم و شاگردان، بخش تحکیم آموزش شاگردان و ارزیابی، کارخانه‌گی، تشریح و معرفی بخش‌های مشکل درس، طرق حل بعضی فعالیت‌های کتاب درسی، معلومات اضافی و مأخذ بیشتر برای معلم گنجانیده شده است. رهنمای معلم برای این منظور تهیه می‌گردد تا معلم را با آماده ساختن پلان درسی و با اهداف عمومی تعلیم و تربیه در یک مرحله آموزش، آشنا سازد به معلم کمک نماید تا مفاهیم و موضوعات هر درس را دریافته، معلومات اضافی را مهیا نماید. رهنمای معلم راه را برای تدریس همگون و یکسان کتاب درسی در تمام مکاتب، اعم از مرکز و ولایات و قرای دور دست کشور هموار می‌سازد. به این گونه تدریس مضامین در طول مدت مورد نظر (سال تعلیمی) در تمام مکاتب افغانستان یکسان صورت گرفته و کتاب درسی باید تا آخرین درس تدریس گردد. رهنمای معلم این امر را تضمین می‌نماید که تدریس به گونه یی که در مکاتب مرکز (کابل) و یا در سایر ولایات بزرگ صورت می‌گیرد در مکاتب ولسوالی‌ها و قریه‌های دور دست هم صورت گرفته و راه را برای رشد معارف متوازن و همسان در تمام کشور بازمی‌کند.

پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف افغانستان

بر مبنای احکام مندرج در مواد شانزدهم، چهل و سوم، چهل و چهارم، چهل و پنجم، چهل و ششم و چهل و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان و بر اساس ماده‌های ششم و هفتم و سایر احکام قانون معارف افغانستان، و با در نظر داشت ضرورت‌ها، واقعیت‌ها و نیازمندی‌های معنوی و مادی کشور و به منظور ترسیم خطوط اساسی نظام تعلیم و تربیه افغانستان پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف جمهوری اسلامی افغانستان در نقاط آتی مشخص می‌شود:

۱- آماده ساختن زمینه‌های تعلیم و تربیه معیاری برای اطفال، نوجوانان و جوانان کشور اعم از ذکور و اناث با عقیده راسخ و روحیه خدا پرستی، پابندی به تطبیق احکام و ارزش‌های اسلامی، وطن‌دوستی، تحکیم وحدت ملی، زیست باهمی و بشردوستی.

۲- تقویت روحیه دفاع از استقلال، حاکمیت ملی، تمامیت ارضی، اخوت اسلامی، همبستگی ملی، صلحدوستی، غنای فرهنگی و نفی کلیه اشکال و انواع تبعیض و خشونت.

۳- احیای بازسازی، انکشاف و تجهیز مؤسسات تعلیمی و تربیتی.

۴- انکشاف سیستم تعلیمی و تربیتی کشور همگام با تحولات مثبت علمی در جهان.

۵- استفاده و بهره‌گیری از تجارب مطلوب و موفق تعلیمی و تربیتی سایر کشورها.

۶- فراهم ساختن تعلیمات ابتدایی و متوسطه (۱-۹) اجباری و رایگان برای همه بدون در نظر داشت جنس، قوم، زبان، مذهب، نژاد و موقف اجتماعی.

۷- تدریس در مکاتب (رسمی و خصوصی) به زبان‌هایی صورت می‌گیرد، که در قانون اساسی کشور تسجیل شده است.

۸- مطابق با تعلیمات دین مقدس اسلام، ارزشهای قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، عرف و عنعنات پسندیده جامعه افغانی و با در نظر داشت اصول پیداگوژیک و تجارب عملی و به منظور بهبود کیفی تعلیم و تربیه، سیستم معارف افغانستان بر اصل جدایی پسران و دختران استوار است؛ بنابراین: تعلیم مختلط بعد از صنف سوم مرحله ابتدایی در هیچ مؤسسه آموزشی اعم از مکاتب دولتی و خصوصی، کورس‌ها، کلب‌های ورزشی و غیره مجاز نمی‌باشد.

۹- تدریس زبان‌های سوم (در مطابقت با ماده ۱۶ قانون اساسی) به حیث یک مضمون در مناطق مربوط.

۱۰- فراهم نمودن زمینه‌های تعلیم و تربیه برای شاگردان دارای نیازمندی‌های خاص، بیجاشده‌گان داخلی و مهاجرین.

۱۱- توسعه مدارس دینی، مکاتب تعلیمات عمومی، حرفوی و مسلکی و مؤسسات تربیه معلم و عصری ساختن آن‌ها.

۱۲- ارتقای سویه علمی و مسلکی معلمان.

۱۳- بهبود بخشیدن وضع معیشتی معلمان.

- ۱۴- مبارزه برای محو بیسوادی و توسعه مکاتب سواد حیاتی و متمم کارگری (ذکور و اناث).
- ۱۵- حمایت از سهم گیری بیغرضانه و بشردوستانه کشورها، مؤسسات بین المللی، مؤسسات غیر دولتی و اشخاص در احیا و بازسازی، تجهیز و ارتقای ظرفیت‌های مسلکی، تخصصی و اداری معارف در چوکات قوانین نافذه کشور.
- ۱۶- تقویت سیستم معارف متوازن و توزیع عادلانه امکانات تعلیمی و تربیتی در مرکز و ولایات کشور.
- ۱۷- آشنا ساختن شاگردان با اضرار پدیده‌های شوم؛ چون: خشونت، تبعیض، جنگ‌های نامشروع، مواد مخدر، مسکرات و مفاسد اخلاقی.
- ۱۸- رهنمایی شاگردان به ارزش‌های پسندیده؛ چون: آزادی، صلح، همزیستی مسالمت آمیز، شورا و دموکراسی، رعایت حقوق بشر و حفاظت از محیط زیست.
- ۱۹- توجه همه جانبه به تعلیم و تربیه نسوان مطابق به احکام و ارزشهای اسلامی و رعایت توازن میان مکاتب دختران و پسران.
- ۲۰- توجه به تعلیمات خاص (تیزهوشان، نابینایان، ناشنویان و دارنده‌گان عقب مانده‌گی‌های ذهنی) و آغاز تدابیر مؤثر برای تعلیم و تربیه آن‌ها.
- ۲۱- مراقبت و نظارت از تطبیق نصاب تعلیمی معارف جمهوری اسلامی افغانستان، تدریس و استفاده از مواد آموزشی در مکاتب (رسمی و خصوصی) در چوکات قوانین نافذه کشور.
- ۲۲- زمینه سازی برای رشد ورزش (سپورت و تربیت بدنی).
- ۲۳- تحکیم روابط و ایجاد هماهنگی بیشتر میان ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و ریاست‌های تربیه معلم، مرکز ساینس و پوهنتون‌های ذیربط در کشور جهت تبادل اندوخته‌های علمی و تجارب مسلکی.

با تطبیق این پالیسی در معارف کشور به یاری خداوند متعال به نتایج عمده ذیل دست خواهیم یافت:

- تربیه اولاد کشور با روحیه اسلامی کسب رضای الله (جَلَّ جَلَالُه) و ایجاد یک جامعه سعادت‌مند و مرفه.
- حفظ هویت ملی.
- تربیه سالم اولاد وطن به حیث انسان‌های مسلمان، وطن‌دوست، مفید، متعهد و متمدن.
- فراگیری علم، کسب مهارت‌ها و طرز تفکر سالم شاگردان به منظور تطابق موفقانه با معیارهای علمی جامعه و جهان.
- ارتقای سطح دانش شاگردان به منظور کسب قابلیت و ورود موفقانه به بازار کار.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

بر مبنای احکام قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، قانون و پالیسی معارف و با در نظر داشت ضرورت‌ها و واقعیت‌های جامعه افغانی، نظام تعلیم و تربیه کشور به منظور تعلیم و تربیه سالم شاگردان اهداف ذیل را دنبال می‌نماید:

الف: اهداف عقیدتی و اخلاقی

- ۱- تقویۀ ایمان و اعتقاد به ارکان، اساسات و ارزش‌های دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن حضرت پیامبر (صلی الله علیه و سلم).
- ۲- تقویۀ روحیۀ خودشناسی به منظور خداشناسی.
- ۳- تقویۀ روحیۀ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی.
- ۴- تقویه و پرورش روحیۀ نظم و دسپلین پذیری و رعایت احکام و ارزش‌های قانونی.
- ۵- تقویۀ روحیۀ مسئولیت پذیری در برابر ارزش‌های دینی، اجتماعی، تعلیمی و تربیتی.

ب: اهداف آموزشی و تربیتی

- ۱- کسب و تقویۀ مهارت‌های آموزشی؛ از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان‌های رسمی و خارجی.
- ۲- آموزش علوم، فنون، تکنالوژی معاصر و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی مورد نیاز.
- ۳- انکشاف استعدادها برای خود آموزی و خود ارزیابی در پروسه‌های آموزش.
- ۴- رشد و تقویۀ قابلیت‌های تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق، تشخیص و ابتکار در زمینه‌های علمی، ادبی، فرهنگی و فنی.
- ۵- کسب مهارت جهت حل معضلات و مشکلات فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی، ادبی و هنری

- ۱- رشد استعدادهای فطری شاگردان در عرصه‌های فرهنگ، ادب و هنر سالم و تقویۀ روحیۀ شناخت و ارجگذاری به میراث‌ها و گنجینه‌های تاریخی، فرهنگی و ادبی.
- ۲- معرفت با تاریخ، ادب و فرهنگ افغانستان، تمدن اسلامی و فرهنگ کشورهای دیگر.
- ۳- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، هنرهای ملی، آداب و سنن پسندیدهٔ سالم جامعهٔ افغانی.
- ۴- انکشاف مهارت‌های ادبی و هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی و اجتماعی

- ۱- تقویۀ روحیۀ استقلال و آزادیخواهی حفاظت از ارزش‌های اسلامی، نوامیس ملی و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ عدالت و رعایت حقوق افراد.
- ۲- تقویۀ روحیۀ اخوت اسلامی، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- ۳- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با خشونت، جنگ‌های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر، مسکرات و مفسدات اخلاقی و اجتماعی.
- ۴- تقویۀ روحیۀ احترام به قانون و رعایت آن و حمایت از حقوق قانونی همه اتباع کشور بدون در نظر داشت جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابسته‌گی سیاسی.

- ۵- انکشاف روحیه گذشت، فداکاری و ایثار در روابط جمعی و مقدم شمردن منافع اجتماعی بر منافع فردی.
- ۶- تقویۀ روحیه انتقاد و انتقاد پذیری، حوصله‌مندی و احترام به آرای دیگران.
- ۷- رشد و انکشاف روحیه احترام به کرامت انسانی، حفظ حرمت اشخاص و رعایت آداب معاشرت و حقوق بشر در روابط اجتماعی.
- ۸- تقویۀ روحیه حل اختلافات و برخوردها به طور مسالمت آمیز و سازنده.
- ۹- تقویۀ فرهنگ تحمل پذیری.
- ۱۰- تقویۀ روحیه استفاده از تجارب و دستاوردهای مثبت علمی و تخنیکی جامعه بشری.
- ۱۱- تقویۀ روحیه انکشاف روحیه نفی هر نوع تبعیض.
- ۱۲- رشد روحیه احترام به مقام انسانی زن و حمایت از زنان.
- ۱۳- تقویت روحیه رعایت حقوق والدین، بزرگان، همسایه‌گان، شهروندان و سایر انسان‌ها.
- ۱۴- رشد روحیه حفاظت از محیط زیست و سرسبزی، ترحم بر حیوانات و حمایت از حیات طبیعی و نباتات.
- ۱۵- تقویۀ روحیه حفاظت از منابع آبی، عدم اسراف در استفاده از آب و جلوگیری از ملوث ساختن دریاها، جوی‌ها، کاریزها و چاه‌ها.

هـ: اهداف اقتصادی

- ۱- درک نقش مهم اقتصاد در زنده‌گی انسانی، توجه به انکشاف و رشد اقتصادی جامعه و ارتباط فعالیت‌های اقتصادی با اقتصاد خانواده و سلوک فردی.
- ۲- درک ارزش و اهمیت کار و تقویۀ روحیه اشتغال در مشاغل مفید به منظور فقر زدایی.
- ۳- ایجاد و تقویت روحیه صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجملگرایی.
- ۴- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آن‌ها و پرورش روحیه حراست از اموال، ثروت و سرمایه‌های ملی.
- ۵- شناسایی حرفه‌های مختلف و مشاغل تولیدی، توأم با پیشرفت تکنالوژی، احیا و ترویج صنایع دستی و محلی جهت افزایش درآمد ملی و رفع بیکاری و وابسته‌گی اقتصادی.
- ۶- تقویۀ روحیه رعایت اصول اخلاقی در معاملات و فعالیت‌های اقتصادی و مبارزه علیه فعالیت‌های اقتصادی نامشروع.
- ۷- تشویق در فراگیری فعالیت‌های حرفه‌یی.
- ۸- بلند بردن سطح آگاهی شاگردان در رابطه با عرضه و تقاضا.
- ۹- ترویج اصل انصاف، اخلاق کار و رعایت قانون کار، میان استخدام کننده و استخدام شونده.

و: اهداف صحی

- ۱- درک اهمیت حفظ الصحه و ترویج شیوه‌های سالم زنده‌گی، جهت سلامت روانی و جسمی افراد.
- ۲- انکشاف روحیه رعایت حفظ الصحه عمومی و محیط زیست.

- ۳- آشنایی با دانش اساسی صحت و انکشاف مهارت‌های لازم به خاطر وقایع در مقابل امراض.
- ۴- تأمین سلامت جسمی و روانی از طریق فراهم ساختن فرصت‌ها و وسایل لازم و زمینه سازی برای مهیاساختن ساحات مناسب جهت تربیت بدنی و ورزش و سرسبزی محیط زیست.
- ۵- توجه به صحت طفل و مادر و حمایت از آن‌ها.

اهداف دورهٔ ثانوی (صنف ۱۰ الی ۱۲)

- تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.
- رشد و توسعهٔ بیشتر قوهٔ تفکر، تعمق و معلومات در مسایل دینی، مبانی اعتقادی و آشنایی مزید شاگردان با تعلیمات دین اسلام منحصیث نظام زنده‌گی.
- تزکیهٔ نفس و رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان به خداوند (جَلَّ جَلَّالُه) و ارشادات اسلامی.
- تقویت روحیهٔ فراگیری تعلیم و تربیه در شاگردان و فراهم ساختن زمینه‌های مناسب برای آنان.
- سعی و تلاش جهت شناخت اسرار جهان و قوانین موجود در طبیعت با استفاده از علوم و تجارب بشری و تکنالوژی پیشرفته.
- فراگیری مزید زبان‌های رسمی و مادری، توسعهٔ دانش ادبی شاگردان و آموزش زبان‌های خارجی.
- آموزش علوم و فنون مورد نیاز و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی.
- معرفت مزید شاگردان با هنر و استفادهٔ معقول از آن مطابق به ارزش‌های اسلامی و مقتضیات مثبت فرهنگ ملی.
- رشد روحیهٔ حفظ میراث‌های ادبی، فرهنگی، هنری و تاریخی کشور.
- انکشاف روحیهٔ تعاون و علاقهٔ شاگردان به رقابت‌های سالم.
- تقویت روحیهٔ حفاظت از نوامیس ملی و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ حقوق و اخلاق اسلامی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، صلح خواهی، ضدیت با خشونت و جنگ‌های نامشروع، مبارزه با مواد مخدر، مشروبات الکلی و مفسدات اخلاقی.
- تقویت روحیهٔ مسؤولیت پذیری و اهتمام به امور خانواده‌گی و اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های اسلامی، فرهنگی و اجتماعی.
- تقویت روحیهٔ گذشت، فداکاری و ایثار در روابط جمعی و مقدم شمردن منافع اجتماعی بر منافع فردی.
- آماده ساختن شاگردان برای زنده‌گی آینده، و آگاهی آنان از اهمیت تشکیل خانواده و احکام شرعی مربوط به آن.
- توجه به اهمیت اقتصاد و رشد سالم آن به عنوان وسیله، جهت رسیدن به رفاه و تکامل معنوی شاگردان.
- انکشاف مهارت‌های سنجش خودی در پروسه‌های آموزشی و پرورشی.
- رشد علاقهٔ شاگردان به ورزش و مواظبت از صحت جسمی و روانی آن‌ها.
- حمایت از شاگردان در برابر تهاجم فرهنگی و رهنمایی آن‌ها در اجتناب از تقلیدهای بیجا و تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تکنالوجی و پیشرفت‌های مثبت عصر با حفظ اصالت و هویت اسلامی و افغانی در آنان.
- توسعهٔ فرهنگ مطالعه و کتابخوانی.

اصول انتخاب محتوا

در انتخاب محتوا اصول ذیل مد نظر گرفته شده است:

هماهنگی با نیازها، علاقه مندی، اعتبار (اعتبار محتوا به معنای منطقی، تسلسل و مستدل بودن، استفاده از پژوهش‌ها و کتاب‌های تأیید شده، مستند و دست اول بودن منابع مورد استفاده می‌باشد)، توانایی‌های سنی و ذهنی شاگردان و فراهم کردن فرصت لازم برای فعالیت‌های داخل و خارج صنف.

اصول تنظیم و ترتیب محتوا

در ترتیب و تنظیم محتوا اصول زیر مبنا قرار گرفته است:

تسلسل، هماهنگی، تعادل بین نیازهای فردی و اجتماعی شاگردان، تعادل میان محتوا و استراتژی‌های تدریس.

استراتژی‌های تدریس

کتاب حاضر بر مبنای اصول تدریس فعال و مشارکتی تدوین شده است. از این رو، در تدریس کتاب باید از روش‌های فعال و مشارکتی، از جمله روش مناظره (Argument)، روش سؤال و جواب، روش لکچر یا توضیحی (Lecture)، مباحثه تیمی و گروهی (Group discussion)، روش ایفای نقش (Role playing)، روش علمی، روش بارش مغزی یا فکری (Brain storming)، استفاده شود، استفاده از روش پروژه یی (The project Method) را نیز باید به این مجموعه افزود.

باید توجه داشت که تدریس، کار ابتکاری و تجربی است و نمی‌توان به صورت کلی روش معینی را برای تدریس یک درس یا کتاب پیشنهاد کرد؛ زیرا با وجود شرایط و امکانات در مناطق مختلف کشور، هر مکتب و صنف شرایط خاص خود را دارد؛ اما این به معنای آن نیست، که نتوان یک جهت کلی را (که همان استفاده از استراتژی‌های فعال تدریس است) پیشنهاد یا دنبال نمود.

اجزای اصلی درس

هر درس از اجزای ذیل تشکیل شده است:

عنوان، مقدمه، متن، تصویر، نقشه، شکل، عنوان فرعی و فعالیت‌های ورودی، میانی و پایانی که به بعضی از آن‌ها اشاره می‌شود.

عنوان درس

عنوان موجب آماده‌گی ذهنی در شاگردان برای ورود به درس می‌شود. از عنوان درس می‌توان به عنوان یک فعالیت نیز استفاده کرد.

تصویر، نقشه و شکل

در هر درس، تصاویر و نقشه‌ها ارائه شده است که با متن مطابقت داشته و نه تنها بر جاذبه کتاب می‌افزید؛ بلکه کار کرد انگیزه یی هم دارد.

فعالیت ورودی

هر درس با یک فعالیت آغاز می‌شود که در جریان انجام دادن آن، تدریس با سهمگیری و فعالیت شاگردان آغاز می‌شود، فعالیت امری نیست که مجزا از متن در نظر گرفته شود و یا متن محتوا به صورت جداگانه تدریس شود.

فعالیت میانی

فعالیت دومی که در هر درس تهیه شده است، گاه نقشی مشابه فعالیت اول (ورودی) درس را دارد، یعنی برای تدریس متن بعد از آن باید مورد استفاده قرار گیرد و گاه نقش تحکیم و تعمیق مطالب قبلی را دارد.

فعالیت پایانی

در پایان هر درس، فعالیتی طراحی شده است، که به تعمیق محتوای درس کمک می‌کند و از طریق آن می‌توان درس را هم ارزیابی کرد.

استخراج مفاهیم کلیدی (Key concepts)

ابتدا باید در باره معنی و مفهوم «مفهوم کلیدی» مطالبی ارائه کنیم: هر درس دارای هدف یا اهداف دانشی است، این هدف یا اهداف برای آموختن یک یا چند مفهوم تهیه شده است که این مفاهیم همان، مفاهیم کلیدی متن اند.

با توجه به این مقدمه، مفاهیم کلیدی (ایده‌های اصلی) را می‌توان ابزاری برای ارزیابی محسوب نمود، زیرا انجام دادن این عمل توسط فراگیرنده، به معنای آن است، که وی به مرحله اول فهم رسیده است. با توجه به اهمیت مهارت در مطالعه و آموختن متون مختلف می‌توان ((استخراج مفاهیم کلیدی)) را در مراحل آموزش و ارزیابی به عنوان یک مهارت عمده در نظر گرفت که ایجاد و تقویت آن در شاگردان یک هدف به شمار می‌رود.

خلاصه کردن درس

فعالیت ((خلاصه کردن)) هم برای ارزیابی مورد استفاده قرار می‌گیرد و هم خود یک مهارت اساسی است که باید شاگردان آن را فراگیرند.

توانایی «خلاصه کردن» یکی از مهمترین مهارت‌های تفکر است. با خلاصه کردن می‌توان اطلاعات وسیع را در قالب نسخه کوتاه تر بیان کرد تا هدف متن به راحتی فهمیده شود. خلاصه عبارت است از جملات کوتاه که مفاهیم اصلی یک قسمت را به ما می‌دهد. خلاصه شامل تمام جزئیات در یک بازگویی نیست. جوهر خلاصه، مختصر بودن آن است. تفاوت «خلاصه کردن» با «استخراج مفاهیم کلیدی» در این است که به جای فهرست کردن مفاهیم اصلی، تلاش می‌شود تا مفاهیم دوباره با هم ترکیب شوند تا متن جدیدی تولید گردد.

توصیه‌های برای خلاصه کردن

- ۱- مطلبی را که می‌خواهید خلاصه کنید، تلاش کنید بدون نوشتن و یادداشت کردن بفهمید.
- ۲- خلاصه را با کلمات خودتان بنویسید. از ساختار متن اصلی پیروی کنید، تا مطمئن شوید که عقاید شخصی خود را در خلاصه وارد نکرده‌اید، زیرا عقاید شخصی را نباید در عبارات خلاصه وارد کرد. هر کلمه و عبارتی که در خلاصه به کار می‌رود باید مستند به متن باشد. خلاصه شما باید ۱۵-۲۰ فیصد باشد.
- ۳- بعد از اتمام خلاصه برای اطمینان به مقایسه آن با متن اصلی بپردازید.

ارزیابی (Evolution)

ارزیابی عبارت از پروسه‌ی منظم برای تعیین و تشخیص میزان پیشرفت یادگیرنده در رسیدن به هدف‌های آموزشی است. منظور از پروسه‌ی منظم این است که ارزیابی باید طبق برنامه و منظم انجام شود، از این رو مشاهدات بی‌نظم و ترتیب از رفتار شاگردان را نمی‌توان ارزیابی گفت. در ضمن، کاربرد ((هدف‌های آموزشی)) برای این است که در ارزیابی باید هدف‌های آموزشی از پیش مشخص شده باشد.

بر این اساس، ارزیابی آموزشی به منظور تشخیص و کمک به اعتلای وضع تدریس، کمک به تصمیم‌گیری مسئولان در مورد معلمان، کمک به شاگردان و تدارک ضوابطی در مورد تحقیق در زمینه تدریس، صورت می‌گیرد.

روش‌های اساسی در ارزیابی باید به گونه‌ی باشد که متوجه هدف‌های دوره تحصیلی بوده و نتایج آن به رهنمایی و انگیزه دادن به شاگردان و معلمان منجر شود، همچنین ارزیابی باید با توجه به هدف روش‌های تدریس و عناصر مختلف مضمون درسی صورت گیرد.

ارزیابی برای اصلاح پروسه‌ی آموزش بوده و داوری ارزیابی در مورد شاگردان باید بر اساس اطلاعات همه جانبه شامل عملکرد، رفتار و شخصیت آن‌ها باشد نه فقط بر اساس نمرات امتحانات.

از جانب دیگر شاگردان را در امر ارزیابی دخیل نموده تا بتوانند خود را ارزیابی کنند. بالاخره این که شرایط امید بخش برای ارزیابی باید مورد توجه قرار گیرد.

اهمیت و ضرورت ارزیابی در امر آموزش

ارزیابی در آموزش دو فایده‌ی اساسی دارد:

- ۱- آگاه شدن شاگرد از میزان موفقیت و پیشرفت علمی خود.
  - ۲- آگاه شدن معلم از میزان موفقیت تدریس مضمون درسی.
- آگاهی شاگرد از میزان موفقیت خود سبب می‌شود تا شاگرد با آگاهی و به طور مشخص، در باره پیشرفت خود قضاوت کند و برای یادگیری و کسب موفقیت بیشتر احساس مسؤولیت نماید. شاگرد نقاط ضعف خود را بپذیرد و برای جبران آن تلاش کند، اگر ارزیابی با حسن نیت و به درستی انجام شود اعتماد به نفس شاگردان تقویت می‌گردد.
- آگاه شدن معلم از میزان موفقیت تدریس مضمون، موجب می‌شود تا معلم با بررسی و تحلیل اطلاعات به دست آمده، از نقاط ضعف و قوت مضمون درسی و شیوه تدریس خویش آگاه شود. برای اصلاح آن اقدام کند و توانایی فن معلمی در زمینه‌های مختلف آموزشی و طراحی شیوه‌های تدریس به تدریج در آن افزایش یابد.

انواع ارزیابی

با توجه به زمان ارزیابی و هدف آن، ارزیابی را می‌توان به سه دسته: تشخیصی، مستمر و پایانی تقسیم کرد:

الف- ارزیابی تشخیصی، به منظور تشخیص آموخته‌ها و مهارت‌های ورودی شاگردان در شروع هر مرحله جدید آموزش انجام می‌شود.

ب- ارزیابی مستمر، عبارت از ارزیابی منظم و دوامدار است که برای تشخیص آموخته‌های شاگرد در پایان هر فصل یا درس در طول سال تعلیمی، انجام می‌شود.

ج- ارزیابی پایانی، در پایان هر صنف برای تشخیص آموخته‌های شاگرد از کل مفاهیم و مطالب کلی و مهارت‌های آموخته شده توسط شاگرد در یک سال تعلیمی انجام می‌شود.

طبقه بندی استراتژی‌های تدریس

روش‌های تدریس (استراتژی‌های تدریس) از زوایای گوناگون قابل طبقه بندی است و تا کنون تقسیم بندی‌های متفاوتی ارائه شده که طبقه بندی ذیل یکی از آنهاست:

۱- روش تدریس عنعنوی یا غیر رسمی، که در مساجد و مدارس غیر رسمی صورت می‌گیرد.

۲- روش‌های جدید تدریس.

- روش لکچر (توضیحی یا سخنرانی)

- روش بارش مغزی یا فکری

- روش اکتشافی

- روش حل مسأله

- روش سوال و جواب

- روش انفرادی

- روش مباحثه‌یی

- روش پروژه‌یی

- روش گروهی (گروپی)

- روش نمایشی

- روش ایفای نقش

- روش استقرایی

- روش آزمایشی

- روش قصه گوئی

- و مهمتر از همه روش تلفیقی (از چند روش استفاده کردن در یک درس).

برای آشنایی بیشتر خواننده گان تقسیم بندی دیگری به شرح ذیل ارائه می‌شود.

روش‌های فعال و دو جانبه

تعدادی از روش‌های تدریس، معلم و شاگردان را به نحو مطلوب فعال می‌سازد و یاد دادن و یاد گرفتن با ارتباطات دو جانبه صورت می‌گیرد. در این روش‌ها مطالب و مفاهیم با فعالیت‌های معلم و شاگردان کشف می‌شود و هر یک از روش‌های انتخابی، محور تدریس قرار می‌گیرد. به علاوه ممکن است در درون آن‌ها نیز از یک یا چند روش جزیی استفاده شود. این روش‌ها مراحل دارند و در آن‌ها، تدریس به صورت منظم شروع می‌شود و تا دریافت مفهوم ادامه می‌یابد، از میان این روش‌ها می‌توان به روش استقرایی، حل مسأله، ایفای نقش، روش آزمایشی و ... اشاره نمود.

۱- روش‌های مشارکتی

روش مشارکتی، از نظر فعال بودن جریان آموزش، از نوع روش‌های فعال به حساب می‌آید؛ ولی چیزی که روش‌های مشارکتی را از روش‌های فعال متمایز می‌سازد، مسأله همکاری و هم فکری چند شاگرد در راه رسیدن به هدف است.

امکان دارد روش فعال آموزش بین معلم و شاگرد صورت گیرد؛ ولی روش مشارکتی به صورت گروهی است و در آن منافع تیم یا گروه اهمیت زیادی دارد. یادگیری تعاونی حاصل فعالیت‌های مشارکتی می‌باشد.

۲- روش‌های غیر فعال و یک جانبه

تعداد دیگری از روش‌های تدریس؛ چون: روش لکچر، شاگردان را منفعل و معلمان را فعال می‌کند؛ زیرا اطلاعات به صورت یک جانبه داده می‌شود. از اینکه این روش‌ها اکتشافی نیستند نمی‌توان از آن‌ها به تنهایی در عملیه تدریس استفاده کرد.

وسایله‌ها و عناصر اساسی تدریس مضمون

۱- مواد و وسایل ممد درسی مورد نیاز

تخته سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، روز نامه ها، مجلات، چارت‌های آموزشی، فلش کارت‌ها، انواع نقشه‌های جغرافیایی، کامپیوتر، انترنت، انواع سلايدها، تصاویر، فلم ها، اطلس‌های تاریخی، مدل کره زمین، گراف‌ها، جدول مندلیف، شجره‌های سلسله تاریخی، فلم‌های مستند تاریخی و داستانی در رابطه به موضوع، عکس‌ها، نقاشی‌ها، اشکال و تصاویر از شخصیت‌های علمی و تاریخی، منابع و کتب معتبر، البوم مسکوکات، پول کاغذی و فلزی و ... از جمله موارد و وسایل ممد درسی به شمار می‌روند.

۲- توقعات از معلم

الف- صلاحیت‌های عمومی داشتن شهادتنامه لیسانس یا حداقل فوق بکلوریا با تجربه معلمی، آشنایی با آخرین اطلاعات و دست آوردهای علمی مضمون، آشنایی با خصوصیات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش‌های

تدریس فعال و مشارکتی و شیوه‌های ارزیابی از دانستنی‌های شاگردان، علاقه مندی به شغل معلمی و داشتن صلاحیت‌های اخلاقی.

ب- صلاحیت‌های اختصاصی و مسلکی

- توانایی در طراحی پلان درسی برای دروس مختلف.

- توانایی ادارهٔ صنف.

- توانایی استفاده از مواد و وسایل ممد درسی.

۳- توقعات از ادارهٔ مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای تدریس مضمون (تهیهٔ کتب درسی، رهنمای معلم و لوازم ممد درسی).

- برقراری ارتباط منظم با والدین شاگردان.

- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامهٔ زمانی.

- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان.

- ایجاد کتابخانه در مکتب.

- تهیهٔ کتاب‌های مورد نیاز معلمان و شاگردان با همکاری خانواده‌ها.

۴- انتظارات از والدین شاگردان

- برقراری ارتباط با معلمان اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شاگردان.

- با خبر بودن از پیشرفت درسی شاگردان.

- همکاری متداوم با مکتب.

تعلیمات مدنی چیست؟

تعلیمات مدنی عبارت است از دانش‌ها، مهارت‌ها و نظریاتی که ما در بارهٔ جامعه، گروپ‌های اجتماعی، نظام حکومتی، قوانین، حقوق بشر، ارزش‌ها و قواعد جامعه، آداب و رسوم، نهادهای اجتماعی داخلی و بین‌المللی، کسب می‌کنیم. تعلیمات مدنی یک دانش مستقل نیست، بلکه دانشی است بین رشته‌یی که با شاخه‌های علمی جامعه‌شناسی، حقوق، علوم سیاسی، روانشناسی اجتماعی، علم اخلاق، مردم‌شناسی، و ساحات جدید پروگرام درسی نظیر: آموزش و مهارت‌های زنده‌گی، آگاهی از حقوق بشر، جمعیت شناسی و ارتباطات، رابطه دارد.

اهمیت آموزش تعلیمات مدنی

انسان موجودی اجتماعی است و جامعهٔ انسانی بر اساس ارزش‌ها، قواعد، قوانین و مقررات استوار است. افراد به عنوان اعضای بنیادی و اساسی تشکیل‌دهندهٔ جامعه، باید ارزش‌ها، قواعد و معتقدات پذیرفته‌شدهٔ جامعه را فراگرفته و از خود سازند و سازمان‌ها، نهادها و تشکیلات آن‌را به خوبی درک و فهم نمایند، تا بتوانند به عنوان اعضای آگاه و فعال در آن، مشارکت و زنده‌گی نمایند.

مضمونی که به نام تعلیمات مدنی در نصاب تعلیمی وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان گنجانیده شده، شامل موضوعات و مطالب مهم مدنی به تفصیل ذیل می‌باشد: ارزش‌ها، قواعد و معتقدات جامعه افغانی، رسانه‌های جمعی،

انواع دولت‌ها و دولت جمهوری اسلامی افغانستان، قانون اساسی، بیرق و سرود ملی کشور، سازمان‌های عمده خدمات اجتماعی، مفهوم و انواع مردم سالاری، مردم سالاری در افغانستان؛ حقوق بشر، وضعیت حقوق بشر در افغانستان، ملل متحد، سازمان‌های اصلی و فرعی ملل متحد و وظایف هر یک، و بالاخره، بعضی از مباحث مهم ولی ساده جامعه‌شناسی در باره فرهنگ، گروپ اجتماعی و نهادهای اجتماعی و بعضی مسایل دیگر؛ بنابر این، تدریس تعلیمات مدنی شاگردان را با ارزش‌ها، قواعد و معتقدات اساسی و عمده فرهنگ جامعه افغانی آشنا می‌سازد، آن‌ها را با قانون اساسی کشور، بیرق و سرود ملی آشنا می‌سازد، حقوق بشر و ملل متحد را به آن‌ها معرفی می‌کند. بعضی از اصول و قواعد مهم ولی ساده جامعه‌شناسی را به آن‌ها آموزش می‌دهد تا از آن‌ها اعضای آگاه، فعال و متخصص برای جامعه بسازند. تدریس این مضمون باعث ایجاد روحیه مدنی، وحدت ملی در شاگردان خواهد شد و از آن‌ها انسان‌هایی صالح‌جو، پاسدار قانون و منظم به بار خواهد آورد. این مضمون به خاطر اهمیتی که دارد، در تمامی دوره‌های تحصیلی تدریس می‌شود.

در مضمون تعلیمات مدنی هدف اصلی تربیت فرد مطلوب و شایسته است، یعنی فردیکه از حقوق خود و دیگران آگاه باشد؛ شهروندی که به وظایف و مکلفیت‌های خود در برابر جامعه و کشور عمل کند، صادق و پاکدامن باشد، و برای پیشرفت کشور خود تلاش کند.

اهداف تدریس تعلیمات مدنی

از تدریس مضمون تعلیمات مدنی انتظار می‌رود که اهداف دانش، مهارت و ذهنیت زیر را تأمین و برآورده سازد:

- شاگردان را با نهادهای اجتماعی (اقتصاد، سیاست، تعلیم و تربیت، دین) آشنا سازد؛
- آن‌ها را با عقاید اسلامی و فرهنگی جامعه افغانی آشنا سازد؛
- قانون اساسی کشور را برای آن‌ها توضیح دهد؛
- نشان‌های ملی کشور (بیرق و سرود ملی) را برای شاگردان تشریح نماید؛
- انواع دولت و تفاوت‌های اساسی آن‌ها را توضیح دهد؛
- قوای ثلاثه دولت جمهوری اسلامی افغانستان (قوای سه‌گانه) را تشریح نماید؛
- سازمان‌های عمده خدمات اجتماعی کشور و وظایف هر یک را برای شاگردان توضیح دهد؛
- شاگردان را با حقوق بشر آشنا سازد و وضعیت کشور را از این حیث بررسی نماید؛
- آن‌ها را با سازمان ملل متحد و سازمان‌های اصلی و فرعی آن آشنا سازد؛
- مفهوم و انواع مردم سالاری را برای شاگردان تشریح نماید؛
- شاگردان را با مشکلات عمده کشور آشنا سازد؛
- شاگردان ذهنیت مثبت نسبت به همه انسان‌ها و به خصوص هموطنان خود پیدا کنند؛
- روحیه ملی و وحدت در شاگردان ایجاد و تقویت گردد؛
- شاگردان باید بتوانند در کارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی محیط خانواده‌گی و کشوری سهم فعال بگیرند؛
- شاگردان علیه پدیده‌های منفی؛ مانند: خشونت، منازعه، ناامنی، مواد مخدر، نفاق و مانند این‌ها، موقف ذهنی و عملی بگیرند؛
- شاگردان باید بتوانند وظایف خود را در برابر قانون اساسی کشور درک و در عملی کردن آن تلاش نمایند.

رهنمای تدریس مضمون

در قسمت اول این رهنما، شما معلمان محترم با مقدمات و کلیات مضمون درسی، روش‌های تدریس و روش‌های ارزیابی آشنا شدید. در این بخش با پلان سالانه تدریس و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانه تدریس

پلان سالانه تدریس، نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی در طول یک سال چگونه تقسیم بندی شود. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سرد سیر و گرم سیر فرق می‌کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از تاریخ ۱۵ سنبله آغاز می‌گردد، امتحان چهارونیم ماهه به تاریخ ۱۵ ماه جدی آغاز الی اخیر ماه ادامه دارد، بعد از سپری کردن امتحان، شاگردان به مدت ده روز رخصت می‌گردند. امتحان سالانه به تاریخ اول ماه جوزا آغاز می‌شود و دو هفته دوام می‌کند، بعداً شاگردان برای سه ماه رخصت می‌شوند.

در ولایات سردسیر، سال تعلیمی دوم ماه حمل آغاز می‌گردد. امتحانات چهار نیم ماهه در دو هفته آخر ماه سرطان آغاز می‌شود. شاگردان در دو هفته اول ماه اسد پس از امتحانات برای مدت ده روز رخصت می‌گردند. امتحانات پایان سال تعلیمی در دو هفته ماه قوس شروع می‌شود و پس از آن شاگردان به رخصتی زمستانی می‌روند. طول سال تعلیمی در مجموع ۲۸ هفته است، برای تنظیم پلان سالانه درسی تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد به دست آمده نشان می‌دهد که در یک هفته چه تعداد صفحات از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان روزانه هر درس شامل اهداف آموزشی هر درس، روش‌های تدریس، روش‌های ارزیابی، لوازم تدریس، فعالیت‌های تدریس (انجام فعالیت‌های مقدماتی؛ مانند: ادای سلام، احوالپرسی، گرفتن حاضری سؤال نمودن از درس قبلی، ایجاد انگیزه، ارائه درس جدید و ارزیابی از اندوخته‌های شاگردان)، پاسخ به سؤال‌های متن درس و ختم درس و معلومات اضافی برای شاگردان و معلمان عزیز است که آن را به دقت مطالعه و با جدیت و دلسوزی، آگاهانه و مدبرانه هنگام تدریس شاگردان خویش تا حد ممکن تطبیق و عملی نمایند.

درس (اول)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
فرهنگ		عنوان درس
آشنایی با فرهنگ		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • فرهنگ را بفهمند. • فرهنگ را تعریف کرده بتوانند. • ذهنیت مثبت به فرهنگ را پیدا نمایند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلايدها و غيره.		مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، و طرح سؤال از دروس سال گذشته، مانند: در کدام ماده قانون اساسی بر وجود کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان تأکید شده است؟	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
	انگیزه - در تصاویر درس اول نگاه کنید نظر تان را بیان دارید.	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	زمان به دقیقه
۱- درگروه‌ها تنظیم شده در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱۰
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۱۵
۳- شاگردانی که درس را بهتر یاد گرفته اند به میل و رغبت و با درنظر داشت نوبت درس را تشریح می‌نمایند.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۱۰
۴- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.	۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:	
۱- مردم فرزندان شان را قبل از شامل شدن به مکتب به مسجد می‌فرستند تا اساسات تعلیمات دینی را بیاموزند.	۱- مردم فرزندان شان را قبل از شامل شدن به مکتب به کجا می‌فرستند؟ چرا؟	
۲- برای یک ملت دین، منافع ملی، عزت، تمامیت ارضی و استقلال ارزش دارد.	۲- برای یک ملت چه با ارزش است؟	
۳- عبارت از مقررات و طرز عمل‌های است که از طریق آن افراد اعمال و رفتار اعضای جامعه خود را تنظیم می‌کند.	۳- از نظر علم جامعه شناسی قواعد چیست؟	
۴- سمبول‌ها علایمی اند که نشان دهنده حالاتی بوده و انسان‌ها در زنده گی روزمره با آن سروکار دارند.	۴- سمبول‌ها چیست؟	
۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۵- کارخانه گی در مورد کارخانه گی داده شده توضیح داده شود.	۳ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- فرهنگ چیست؟ تمام هستی مادی و معنوی یک جامعه را فرهنگ می‌نامند.
- ۲- رعایت نکردن قواعد برای فرد چه عواقبی را در پی دارد؟
در صورت رعایت نکردن قواعد فرد مجازات می‌گردد.
- ۳- در فرهنگ زبان از کلمه فرهنگ چگونه تعریف شده است؟
در فرهنگ‌های زبان، کلمه فرهنگ به معنای پدیده عام پیچیده از آداب، رسوم، اندیشه، هنر و شیوه زنده‌گی که در طی تجارب تاریخی اقوام شکل می‌گیرد و قابل انتقال به نسل‌های بعدی است.
- ۱- ارزش را تعریف نمایید.
ارزش معیار معنوی و فرهنگی است که مردم از طریق آن مطلوبیت، جذابیت، زیبایی و خوبی شخص یا چیزی را ارزیابی می‌کند و آن را رهنمای زنده‌گی اجتماعی خود قرار می‌دهد.
- ۲- به نظر شما، انسان زبان را در کجا، چطور و از کدام طریق یاد می‌گیرد؟ انسان زبان را در خانواده و محیط خود می‌آموزد. رشد زبان از طریق مروج شدن فرهنگ صورت می‌گیرد.
- ۶- آیا به اشیایی؛ مانند: بیرق، یونیفورم مکتب و سرود ملی سمبول گفته می‌توانیم؟ بلی، به این سبب که سمبول‌ها علایمی اند که معنی را بیان می‌کند و یا تجلی می‌دهد به طور مثال: سرود ملی، سمبول وحدت تمام اقوام و باشندگان کشور ما می‌باشد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

معنای فرهنگ

فرهنگ کلمه است قدیم و در زبان اوستایی از دو جزء (فر) و (هنگ) مرکب شده است (فر) پیشوند و به معنای بالا، جلو، پیش و (هنگ) از ریشه اوستایی (شنکا) به معنای کشیدن؛ سنگینی و وقار می‌باشد. (بهنگ) به معنای با وقار، متین و (هنگ) به معنای دانایی، هوشیاری، فهم و فراست است.

فرهنگ به معنای: ادب، تربیت، دانش، معرفت، حکمت، هنر و ..... به معنای مترادف به رای و هوش، عقل و خرد، تربیت درست، آگاهی نیرو بخش، قوه تمیز نیک از بد، شناختن حد هر چیز، فضیلت اخلاقی، مجموع صفات پسندیده، فضایل روحی و معنوی، آنچه در دایره اخلاق و رفتار و گفتار خوب قرار می‌گیرد.

در زبان عربی مفهوم فرهنگ معادل اصطلاح ثقافت است.

معادل فرهنگ در زبان انگلیسی و فرانسوی کلمه Culture (کلچر انگلیسی) و (کلتور فرانسوی) به معنای کشت و زرع و پرورش گیاهان نیز نامیده می‌شود.

درس (دوم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
خصوصیات فرهنگ		عنوان درس
آشنایی با فرهنگ عام و خاص		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • خصوصیات فرهنگ را بفهمند. • فرهنگ قابل انتقال و آموختنی را توضیح داده بتوانند. • ذهنیت مثبت به فرهنگ ثابت ولی متغیر پیدا کنند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب، لکچر یا بیان درس.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: سبمول‌ها چیست؟	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	انگیزه - در تصاویر صفحه (۹) کتابتان چه را می‌بینید	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند؛ لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- خداوند (جَلَّ جَلَالُهُ) انسان‌ها را توسط چه چیز از حیوانات متمایز نموده است؟ ۲- وقتی تجربه از نسل‌های گذشته به ما انتقال می‌یابد به ما چه را یاد می‌دهد؟ ۳- اگر فرد در برابر اجبار اختیار نداشته باشد چه رخ می‌دهد؟ ۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۷- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- خداوند (جَلَّ جَلَالُهُ) توسط عقل انسان‌ها را از حیوانات متمایز نموده است. ۲- به ما یاد می‌دهد که چگونه مسایلی را که ما با آن مواجه می‌شویم حل کنیم و چگونه احتیاجات خود را بهتر رفع نماییم و بهتر زنده گی کنیم. ۳- اختراعات، اکتشافات و پیشرفت صورت نمی‌گیرد. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰ دقیقه
		۳ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- آیا فرهنگی وجود دارد که نسبت به فرهنگ دیگر امتیاز داشته باشد؟
هیچ گروپ و یا قومی نمی پذیرد که فرهنگ آن‌ها عقب مانده و یا خراب است. ماهم به عنوان یک کشور اسلامی ادعا داریم، که بهترین فرهنگ، فرهنگ اسلامی است؛ بنابراین دین مبین اسلام به عنوان دینی که یک برنامه مکمل زنده گی است و از فرهنگ غنی و پر بار برخوردار می باشد. این فرهنگ مبتنی بر (وحی) است و از تعالیم اسلامی نشئت می کند.

۲- خصوصیات عام فرهنگ کدام‌ها اند؟ مثال بیاورید.
از خصوصیات عام فرهنگ می توان از زبان، شیوه غذا خوردن و لباس پوشیدن، همچنان وجود هنر، بازی‌ها و غیره نام برد.

۳- چرا میگوییم که فرهنگ خصوصیت انسان است؟
به خاطری که خداوند (جَلَّ جَلَّالَه) به انسان عقل و شعور داده و بیشتر با آگاهی‌های که در زنده گی اجتماعی یاد می گیرد، عمل می کند.

۴- آیا انسانی را می شناسید که فاقد فرهنگ باشد؟
۵- مطالب زیر را مطالعه نموده جملات صحیح را با علامت (✓) و جملات غلط را به (x) نشانی نمایید.
۱- تفاوت اصلی انسان و حیوان در این است، که انسان فرهنگ می آفریند. (✓)
۲- فرهنگ پدیده نسبی نیست. (x) ۳- فرهنگ به مرور زمان غنی می گردد، پس قابل اعتلا و تکامل است. (✓)

معلومات اضافی برای معلم محترم

فرهنگ را می توان به عنوان مجموع خصوصیات عملی، عقیدتی و اکتسابی یک جامعه خاص تعریف کرد. خصوصیات معنای فرهنگی را می توان به صورت زیر بیان کرد.

۱- فرهنگ خصوصیت نوع انسان است که پس از خلق شدن خودش در ساختن فرهنگ انسان سهیم می گردد.

۲- فرهنگ امر اکتسابی است که از راه آموزش رسمی و غیر رسمی صورت می گیرد.

۳- فرهنگ هر جامعه دارای خصوصیتی است که آن را از فرهنگ‌های جوامع دیگر متمایز می کند، و تفاوت انسان‌ها به صورت عمده تفاوت فرهنگی است.

۴- فرهنگ هر جامعه از مجموعه فرهنگ‌های کوچک تشکیل شده است؛ مثل: فرهنگ شهری، فرهنگ دهاتی، فرهنگ جوانان، فرهنگ کارگران، فرهنگ نخبه گان، فرهنگ فقر .... و غیره.

۵- عناصر فرهنگی فرهنگ‌های کوچک در تعامل هستند، از این رو عنصری از فرهنگ دهاتی را در زنده گی شهری و بالعکس، عناصری از فرهنگ طبقات مرفه را در فرهنگ طبقات پایین جامعه و بالعکس آن مشاهده می کنیم.

۶- عناصر و ارزش‌های فرهنگی قابلیت انتقال و انتشار را دارند و در طول زمان تغییر می کنند.

۷- هر فرهنگی دارای اصول و قواعدی است که مطالعه علمی آن را میسر می کند.

۸- وظیفه اصلی فرهنگ نظارت و مراقبت بر حفظ و تداوم نمونه‌های عملی پذیرفته شده و تنظیم کننده احساسات و اعتقادات افراد در جامعه است.

۹- همکاری اجتماعی که بدون زنده گی اجتماعی بقای خود را از دست می دهد. محصول اعتقادات مشترک فرهنگی و پابندی افراد به اصول و موازینی است که فلاح عامه را بر منافع فردی ترجیح می دهد.

درس (سوم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
فرهنگ و جامعه		عنوان درس
آشنایی با فرهنگ و جامعه		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • فرهنگ و جامعه را بفهمند. • فرهنگ مادی و معنوی را مقایسه کرده بتوانند. • روحیه علاقه مندی ضرورت جوامع بشری به فرهنگ را پیدا نمایند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: خصوصیات عام فرهنگی که به واسطه انسان شناخته شده نام بگیرد.</p>	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- در تصاویر صفحه (۱۳) کتاب درسی چه را می‌بینید؟</p>	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۱۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- جنبه‌های قبلی فرهنگ، آداب، رسوم و سنت‌ها را در بردارد.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p>
۳ دقیقه	<p>۲- فرهنگ معنوی، شامل زبان‌ها، افکار، عقاید، قواعد، آداب و رسوم اجتماعی، افسانه‌ها و غیره می‌گردد.</p> <p>۳- زمانی که مردم به اخلاق اسلامی خو گرفته باشند، به قوانین و مقررات دینی آشنا و به آداب اسلامی مؤدب شده باشند.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>	<p>۱- جنبه‌های قبلی فرهنگ را کدام موضوعات احتوا می‌نماید؟</p> <p>۲- فرهنگ معنوی شامل کدام موضوعات می‌گردد؟</p> <p>۳- چه زمانی گفته می‌توانیم که فرهنگ اسلامی در جامعه عملی گردیده است؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- جامعه را تعریف نمایید: جامعه، نظام اجتماعی روابط متقابل است که انسان‌ها بین خود برقرار می‌کنند.
- ۲- چه فکر می‌نمایید، جامعه بدون فرهنگ می‌تواند وجود داشته باشد؟
نه خیر هیچ، جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد.
- ۳- فرهنگ از نسلی به نسلی دیگر انتقال می‌یابد یعنی چه؟ مثال بیاورید. یعنی هر جامعه دارای فرهنگی است و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و از جامعه به جامعه دیگر انتقال می‌یابد؛ مانند: مؤسسات دینی، زبان، ارزش‌ها، باورها، قوانین، سنن، علوم، صنایع و غیره.
- ۴- جنبه‌های قبلی و جنبه‌های فعلی فرهنگ با هم چه تفاوت دارد؟ جنبه‌های قبلی فرهنگ، آداب و رسوم و سنن‌ها را در بر می‌گیرد؛ اما جنبه‌های کنونی، فرهنگ نو و خصوصیات آن‌را که به چشم می‌خورد، معرفی می‌کند.
- ۵- چند مثال از فرهنگ مادی را نام بگیرید؟ ماشین‌ها، لباس‌ها، مکاتب، کارخانه‌ها، شهرها، کتاب‌ها، آبدات تاریخی، سفینه‌های فضایی، مثال‌های از فرهنگ مادی اند.
- ۶- چند مثال از فرهنگ معنوی را بیان دارید؟ زبان‌ها، افکار، عقاید، قواعد، آداب و رسوم اجتماعی، افسانه‌ها، مهارت‌ها، مثال‌های از فرهنگ معنوی اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

فرهنگ و جامعه

اگر جامعه را گروه نسبتاً پایداری بدانیم مرکب از مرد و زن و کودک که برای رفع نیازهای خود همکاری می‌کنند، فرهنگ، همانا مجموع ارزش‌ها و عوامل مشترک جامعه است، که برای رفع احتیاجات به وجود می‌آید و از نسلی به نسل دیگری می‌رسد، جامعه، همواره بر اثر تحولات خود، دچار ضروریات جدیدی می‌شود و برای رفع این ضرورت‌ها عوامل جدیدی را فراهم می‌آورد. در نتیجه ظهور عوامل جدید و دوام عوامل کهنه، همواره عوامل اضافی بر فرهنگ جامعه افزوده می‌شوند و اندوخته فرهنگی عظیمی را به وجود می‌آورند. در واقع فرهنگ عبارت است از شیوه زنده‌گی اجتماعی مردم، به عبارت ساده تر، «جامعه یعنی مردم و فرهنگ یعنی عمل و معتقدات مردم» در ارتباط با فرق بین فرهنگ و جامعه می‌توان گفت که جدایی فرهنگ از جامعه میسر نیست؛ زیرا جامعه بدون فرهنگ مجموعه است از افراد بی هویت.

درست است که جامعه جای پرورش فرهنگ است؛ ولی مفهوم زنده‌گی مشترک و ارتباطات اجتماعی به وسیله فرهنگ میسر است. از جانب دیگر هر جامعه از طریق فرهنگ به ظهور می‌رسد و فرهنگ به طور کلی وسیله ارتباط ما را خصوصاً در زمینه‌های مشابه فراهم می‌سازد. فرهنگ به ارزش‌ها هویت می‌بخشد. به عبارت دیگر معیار ارزش‌ها از طریق فرهنگ شناسایی می‌شود. ارتباط متقابلی بین فرهنگ و ارزش‌های قابل قبول و مطرود هر جامعه وجود دارد؛ زیرا ارزش‌ها نیز باعث شناخت و تفاوت فرهنگ می‌شود.

درس (چهارم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
فرهنگ‌های کوچک		عنوان درس
آشنایی با فرهنگ‌های کوچک		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مفهوم فرهنگ‌های کوچک را بدانند. • فرهنگ‌های کوچک را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به فرهنگ‌های کوچک پیدا کنند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کدام عوامل باعث موفقیت بی سابقه بشر شده است؟</p>	فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- در تصاویر صفحه (۱۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟</p>	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	زمان به دقیقه
۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۱۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۱۵ دقیقه
۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۱۰ دقیقه
۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	۱۰ دقیقه
۱- در زمینه‌های که مربوط به قواعد امور مادی و شیوه‌های کار کردن اعضای گروه کوچک می‌شود، نظریات متفاوتی دارند.	۱- فرهنگ‌های کوچک با کدام موضوعات فرهنگ بزرگ متفاوت اند؟	۳ دقیقه
۲- هویت فرهنگ‌های کوچک را می‌توان به اساس خصوصیت فزیک، قومی، سابقه مذهبی، منطقه جغرافیایی، سن، جنسیت، مقام‌های اقتصادی، اجتماعی یا شغلی و غیره تعیین کرد.	۲- هویت فرهنگ‌های کوچک را به کدام اساس می‌توان تعیین کرد؟	
۳- تنها یک خصوصیت، به خصوص خصوصیت فزیک نمی‌تواند، معیاری برای تعیین هویت فرهنگ کوچک افراد باشد.	۳- آیا یک خصوصیت می‌تواند معیاری برای تعیین هویت فرهنگ کوچک افراد باشد؟	
۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	

درس (پنجم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب		شرح مطالب
عنوان درس		فرهنگ‌های کوچک
هدف کلی		آشنایی با خصوصیات فرهنگ‌های کوچک
اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)		از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: <ul style="list-style-type: none"> • خصوصیات فرهنگ‌های کوچک را بدانند. • خصوصیات فرهنگ‌های کوچک را از دیگر فرهنگ‌ها تفکیک و تشریح کرده بتوانند. • روحیه نگرش مثبت به هویت فرهنگ‌های کوچک پیدا نمایند.
روش‌های تدریس		فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.
مواد ممکن و ممد درسی		کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.
شیوه ارزیابی		تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.
فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف		فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسشی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کدام محیط می‌تواند یکی از بهترین محیط‌ها برای ایجاد و ترویج شناخت صحیح در مورد فرهنگ‌های مختلف باشد؟
انگیزه		۵ زمان دقیقه - یکی از خصوصیات مشترک فرهنگ‌های کوچک را بیان کنید.
		۲ دقیقه

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
زمان به دقیقه	
۱۰ دقیقه	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۱۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فرهنگهای کوچک انحرافی بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۴- مطابق سویی خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۱- این است که اعضای آن‌ها از بعضی جهات خود را از دیگر اعضای جامعه جدا احساس می‌کنند و منزوی می‌شوند.</p> <p>۲- انکار از یک فرهنگ در واقع انکار از شخصیت افراد متعلق به آن فرهنگ است. زمانی که یک گروپ نادیده گرفته می‌شود در واقع یک پارچه وجود اعضای آن فرهنگ نادیده گرفته می‌شود.</p> <p>۳- باندهای قاچاق مواد مخدر، باندهای دزدان و رهنان.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>
۳ دقیقه	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- یکی از خصوصیات مشترک همه فرهنگ‌های کوچک را بیان دارید.</p> <p>۲- انکار از یک فرهنگ و نادیده گرفتن دستاوردهای آن کدام معنی را می‌دهد؟</p> <p>۳- گروپ کوچک انحرافی را نام بگیرید.</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

۱- فرهنگ‌های کوچک چیست؟

فرهنگ‌های کوچک طرز زنده گی یک گروپ کوچک در داخل یک فرهنگ بزرگ است.

۲- منشأ تضاد فرهنگی در یک جامعه چیست؟

چون احتیاجات از بعضی جهات خصوصیات و مشخصات واحد دارند؛ اما اینکه احتیاجات از کدام راه و به چه طریق مرفوع می‌گردد مربوط به علت نحوه عمل است که اختلافات فرهنگی به وجود می‌آید و تنوع به چشم می‌خورد.

۳- انکار از یک فرهنگ و نادیده گرفتن دستاوردهای آن چه عواقبی را در بر دارد؟

در واقع انکار از موجودیت شخصیت افراد متعلق به آن فرهنگ است، زمانی که فرهنگ یک گروپ را نادیده می‌گیریم در واقع یک پارچه گی وجودی اعضای آن فرهنگ را با تهدید مواجه می‌کنیم.

۴- چند مثال در باره تضاد فرهنگی ارائه نمایید.

فرق فرهنگ یک جامعه از جامعه دیگر؛ در پوشیدن لباس، تهیه و خوردن غذا، طرز زنده گی کردن، طرز تلقی و عقاید مردم یک کشور با مردم دیگر کشورها می‌باشد.

۵- چند مثال از فرهنگ مشترک اقوام مختلف را بیان دارید.

فرهنگ مشترک از قبیل: تهیه و خوردن غذا، ساخت آلات و وسایل تفریح و تعلیم و تربیه، هنر، صحت و تداوی، ازدواج و اعتقادات مذهبی را می‌توان نام برد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

فرهنگ‌های کوچک

فرهنگ‌های کوچک که به نام فرهنگ مخالف نیز یاد می‌شود آشکارا با قوانین و ارزش‌های فرهنگ مسلط جامعه در مبارزه است و آن را مردود می‌شمارد. و تلاش می‌کند تا جایگزین آن شود. در همه جوامع گروپ‌هایی هستند که دارای خصوصیات متمایز از یکدیگر اند، همین تفاوت در خصوصیات، آن‌ها را از فرهنگ اصلی جامعه مجزا می‌کند، فرهنگ‌های کوچک به گروپ‌هایی اطلاق می‌گردد که در بخشی از فرهنگ مسلط جامعه شریک اند؛ اما دارای قوانین، ارزش‌ها، زبان، یا فرهنگ مادی مخصوص خود هستند. از این رو ضد فرهنگ، با تعریفی که از آن ارائه شد، فرهنگ کوچک است که آشکارا با فرهنگ مسلط جامعه در مبارزه است؛ مثلاً: در دهه ۱۹۶۰م هیپی‌ها خود را با فرهنگ مسلط جامعه غرب در تضاد دیدند و شیوه زنده گی متفاوتی را برگزیدند که در تقابل با قوانین مسلط جامعه بود. این مخالفت با قوانین مسلط خود در عمل و رفتارها و شکل ظاهری آن‌ها نیز متجلی می‌گردد.

درس (ششم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
تماس‌های فرهنگی		عنوان درس
آشنایی با تماس‌های فرهنگی		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مفهوم تماس‌های فرهنگی را بدانند. • وسایل ارتباط جمعی را تفکیک کرده بتوانند. • ذهنیت مثبت به وسایل ارتباط جمعی پیدا کنند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: فرهنگ کوچک چیست؟</p>	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- در تصویر صفحه (۲۳) کتاب تان چه را می‌بینید؟</p>	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
زمان به دقیقه	
۱۰ دقیقه	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۲۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- در عصر ما تماس‌های فرهنگی چگونه صورت می‌گیرد؟</p> <p>۲- تکنالوژی روی کدام موضوعات تأثیر می‌گذارد؟</p> <p>۳- دولت و مردم ما در قسمت فرهنگ چه مکلفیت دارند؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p>
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p>
۳ دقیقه	<p>۱- در عصر ما، تماس‌های فرهنگی اکثر اوقات به واسطه وسایل ارتباط جمعی صورت می‌گیرد.</p> <p>۲- روی نظریات و رفتار انسان‌ها تأثیر می‌گذارد.</p> <p>۳- دولت، مردم و فرد فرد کشور، مکلفیت دارند تا در حفظ و غنای فرهنگی کشور، هم چنان در دفاع و ایستاده‌گی در برابر تهاجم فرهنگی و پدیده‌های منفی فرهنگ بیگانه و جیبه وطنی و اسلامی خویش را ایفا نمایند.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- تماس چیست؟ جریانی است که شخص یک گروپ دیگر را از احساساتش در مورد موضوعی باخبر کند.
- ۲- عدم تماس و ارتباط بین افراد در یک جامعه چه عواقبی را در بردارد؟ در عدم تماس و ارتباط، افراد نمی‌توانند از منافع مشترک خود با خبر شوند و یا به هدف مشترک خود برسند.
- ۳- وسایل ارتباط جمعی چه نقشی در تماس فرهنگی دارد؟
نقش وسایل ارتباط جمعی در این است، که به دسترس قرار دادن پروگرامها، فرهنگ جدیدی را به وجود می‌آورند.
- ۴- به نظر شما استفاده منطقی از وسایل ارتباط چگونه است؟
استفاده منطقی از وسایل ارتباط جمعی در این است که از تکنالوژی جدید متناسب با ارزشهای جامعه که موجب توسعه فرهنگ و پیشرفت در زمینه‌های علمی، فنی، تخصصی گردیده و پایه‌های علمی را تقویت می‌نماید. و فرهنگ جامعه را متضرر نسازد.
- ۵- کدام کشورها زیاد تر زیر تهاجم فرهنگی قرار می‌گیرند؟
کشورهای ضعیف اند که ضربه می‌بینند و مورد تهاجم قرار می‌گیرند. برعلاوه کشورهایی اند که راجع به شناخت و هویت خود نمی‌اندیشند.
- ۶- چند موارد تهاجم فرهنگی را نام ببرید؟ مثال‌های از تهاجم فرهنگی مانند: پخش سریال‌های خارجی و غربی، هندی، ترکی، ایرانی، نمونه‌های از تهاجم فرهنگی اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

تهاجم فرهنگی

در زمان‌های گذشته وقتی کشوری از طریق جنگ بر کشور دیگری تسلط پیدا می‌کرد، پلان‌ها و برنامه و نظریات خود را بر آن کشور می‌قبولاند، به طور معمول حمله نظامی بر کشور اشغال شده توأم با صرف پول زیاد و تلفات جانی و مشکلات همراه بود؛ ولی اکنون کشورهای قدرتمند راه‌های بهتری را جهت تسلط و دوام خود بر کشورهای دیگر در نظر گرفته‌اند؛ مثلاً: از طریق تهاجم فرهنگی می‌توانند به مرام خود برسند و توسط وسایل ارتباط جمعی؛ مانند: رادیو، تلویزیون، موبایل، کمپیوتر، اینترنت و.... کشورها را در معرض تهاجم فرهنگی قرار دهند که این امر به اختلاف و نابودی فرهنگ و هویت اجتماعی، فرهنگی و قومی منجر می‌گردد و جامعه ارزش‌ها و هویت ملی خود را از دست می‌دهد.

درس (هفتم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
گروپ اجتماعی		عنوان درس
آشنایی با گروپ اجتماعی		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • گروپ اجتماعی را بفهمند. • مفهوم دسته اجتماعی و گروپ مرجع را تفکیک کرده بتوانند. • در گروپ‌های اجتماعی سهیم شوند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره		مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: تهاجم فرهنگی چیست؟</p>	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- در تصویر صفحه (۳۱) کتابتان چه را می‌بینید؟</p>	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۳۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سوپیه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- عبارت از مجموعه‌ای از انسان‌ها است که دارای خصوصیات و فعالیت‌های مشترک هستند و با هم در حد روابط پایدار و ثابت و منطقی دارند.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p>
۳ دقیقه	<p>۲- گروه: اجتماع واحدی است که با نام و نوع آن مشخص می‌گردند. دارای تفاهم مشترک هستند و از نظر فکری و عاطفی نیز خودشان را با یک دیگر بسیار نزدیک حس می‌کنند و برای رسیدن به هدف آرمان مشترک که گروه برای رسیدن به آن به وجود آمده است با یکدیگر همکاری و معاونت می‌نمایند.</p>	<p>۱- گروه چیست؟</p> <p>۲- جامعه شناسان گروه را چطور تعریف می‌کنند؟</p> <p>۳- گروه مرجع چیست؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p>
	<p>۳- گروه مرجع گروهی است که فرد عضو آن نیست؛ اما آرزوی پیوستن و مشابه بودن آن را دارد.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>	<p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- گروه را تعریف نمایید: گروه عبارت از مجموعهٔ انسان‌ها است که دارای خصوصیات و فعالیت‌های مشترک هستند و با هم در حد روابط پایدار، ثابت و منظمی دارند.
- ۲- فرق بین گروه اجتماعی و دسته چیست؟ گروه خصوصیات مشترک و روابط متقابل، منظم و پایدار دارد، دسته یک خصوصیت مشترک داشته و روابط متقابل وجود ندارد.
- ۳- آیامردمی را که در یک صف ثانوی ایستاده اند گروه اجتماعی گفته می‌توانیم؟ نه؛ زیرا ارتباط بین این مردم موقت و نا پایدار می‌باشد.
- ۴- ازدحام (تراکم) با دستهٔ اجتماعی چه تفاوت دارد؟
در ازدحام (تراکم) روابط نا پایدار و گذرا بوده خصوصیات مشترک و روابط متقابل وجود ندارد در حالیکه در دستهٔ اجتماعی افراد به اساس خصوصیات خاصی در آن اشتراک دارند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

گروه اجتماعی Social Group

انسان‌ها از بدو تولد تا زمان مرگ خود به طریقی با گروه‌ها رابطه دارند و بیشتر زنده‌گی آن‌ها در رابطهٔ گروهی می‌گذرد. گروه‌ها در زنده‌گی، اندیشه‌ها، نظریات و رفتار ما انسان‌ها نقش مهم و حیاتی دارد.

اهمیت گروه‌ها

بحث گروه‌های اجتماعی از چندین لحاظ از اهمیت زیادی برخوردار است:

- ۱- تشریح و طبقه بندی انواع اصلی گروه‌ها و ارگان‌های اجتماعی، مطالعه ساخت اجتماعی را تشکیل می‌دهد. به همین جهت مطالعه گروه‌ها از اهمیت خاص برخوردار است.
- ۲- برای جامعه شناس، گروه‌ها تنها هنگامی معنی و مفهوم دارد که بین افراد گروه، رابطهٔ معین و مشخص بر قرار باشد و این رابطه منجر به پیدایش یک نوع حس توجه به وضع دیگران گردد. از همین رو یکی از مباحث مهم جامعه شناسی و روان شناسی اجتماعی؛ بررسی عمل و رفتار افراد و گروه‌های اجتماعی است.
- ۳- عامل دیگری که اهمیت بحث از گروه‌های اجتماعی را روشن میکند، توسعه و گسترش انواع گروه‌های مختلف اجتماعی و تأثیر آن‌ها در زنده‌گی اجتماعی و کار کرد آن‌ها و فایدهٔ این گروه در جوامع و نظام‌های مختلف اجتماعی است که با پیشرفت صنعت و تکنالوژی از اواخر قرن گذشته تا زمان حاضر به وقوع پیوسته است. همین امر توجه محققان اجتماعی و جامعه شناسان را از یک طرف و سیاستمداران و فعالان حکومت‌ها را از سوی دیگر به تشکیل، بقا و یگانه گی و دگرگونی گروه‌های اجتماعی معطوف ساخته است.
- ۴- گفته شده که جامعه سازمانی است مرکب از گروه‌های مختلف که هر یک عهده دار فعالیت‌های معینی هستند بدین جهت بعضی از جامعه شناسان معتقدند که هر چه روابط بین گروه بیشتر باشد، هماهنگ کردن آن‌ها مشکل و امکان بروز برخوردهای اجتماعی زیاد است. همچنین بحث از گروه‌های اجتماعی از آن جهت حایز اهمیت است که حدود و مفاهیم و اصطلاحات مشابه و مترادفی از قبیل: جمع، جماعت، عامه، فرقه، جرگه و نظایر آن مشخص می‌شود.

درس (هشتم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
تشکل گروپ‌ها		عنوان درس
آشنایی با تشکل گروپ‌ها		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • چگونه‌گی تشکل گروپ را بدانند. • دلایلی را که افراد وارد گروپ می‌شوند تحلیل کرده بتوانند. • در امر تشکل شدن گروپ‌ها نگرش مثبت پیدا نمایند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و ممتد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: گروپ مرجع چیست؟	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	انگیزه - در تصاویر صفحه (۳۵) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۳۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آنرا توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰ دقیقه
۴- از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۱۰ دقیقه
۱- آیا با جمع شدن چند نفر به دورهم گروپ اجتماعی تشکیل شده نمی‌تواند؟	۱- با جمع شدن چند نفر به دورهم یک گروپ اجتماعی تشکیل شده نمی‌تواند.	۳ دقیقه
۲- دوستی افراد با یکدیگر و تلاش آن‌ها برای برقراری رابطه و دوست یافتن برای چیست؟	۲- بعضی فلاسفه در پاسخ به این سؤال می‌گویند که انسان بالطبع اجتماعی است و این تلاش را ناشی از میل طبیعی انسان به زنده‌گی کردن اجتماعی و تأمین احتیاجات انسان می‌دانند. خواست‌ها و احتیاجات او را به برقراری روابط اجتماعی، با دیگران سوق می‌دهد و موجب تداوم حیات می‌گردد.	
۳- خانواده چگونه بقای خود را تضمین می‌کند.	۳- خانواده از طریق ازدواج و تولد، بقای خود را تضمین می‌کند.	
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	

جواب به سؤالات متن درس

۱- تفاوت بین گروه خانواده و گروه دوستان چیست؟

خانواده به عنوان بنیادی ترین واحد اجتماعی از طریق ازدواج و تولد، بقای خود را تضمین می‌کند و عضویت و پیوندشان بر طبق رابطه خونی شکل می‌گیرد و در گروه دوستان، عضویت در بین شان طبق احساس شکل می‌گیرد.

۲- نظر به کدام دلایل فرد وارد گروه می‌شود؟

افراد به دلایل زیر وارد گروه می‌شوند:

۱- گروه ضرورت‌های روانی یا اجتماعی همچو تعلق داشتن به گروه، مورد توجه قرارگرفتن در گروه و یا مورد محبت واقع شدن افراد گروه را بر آورده می‌سازند.

۲- افراد در گروه از احساس امنیت روانی و اجتماعی بیشتری برخوردار می‌شوند.

۳- انسان‌ها در گروه انگیزه و میل بیشتری برای فعالیت از خود نشان می‌دهند.

۳- گروه چگونه شکل می‌گیرد، بیان دارید؟

هر قدر اندازه مشابهت‌ها و مشترکات بیشتر باشد، ارتباط بین افراد در گروه عمیق ترمی‌شود. تعامل طرفین با یکدیگر نیز تداوم یافته، افراد به عنوان گروه شناخته می‌شوند.

۴- جملات زیر را تکمیل سازید: ۱- ابتدایی..... گروه..... را..... خانواده..... می‌دهد. ابتدایی ترین گروه اجتماعی را خانواده تشکیل می‌دهد.

۲- عضویت در..... گروه..... دوستان..... بر طبق ..... صورت می‌گیرد.

عضویت در گروه دوستان برطبق احساس صورت می‌گیرد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

تشکیل گروه

مؤثرترین عامل در تشکیل گروه‌های اجتماعی، ضرورت مشترک و محسوس افراد جامعه است، به این معنی که انواع ضرورت‌های فیزیولوژیکی و بیولوژیکی، اقتصادی و فرهنگی است که موجب تشکیل گروه‌های اجتماعی می‌گردد. به عبارت دیگر ضرورت‌های فطری و اجتماعی، انسان را به سوی زنده‌گی اجتماعی و گروپی سوق می‌دهد. بنابر این عامل ضرورت در تشکیل گروه‌ها از اهمیت خاص برخوردار است و همین عامل در متنوع شدن و تحول گروه‌ها مؤثر است.

عضویت در گروه‌ها

هر گروپی برای ادامه حیاتش باید بتواند اعضای جدیدی را به عضویت بگیرد. همه گروه‌های اجتماعی اعضای جدید را به شرط داشتن صلاحیت‌های لازم به عضویت می‌پذیرند. یک گروه دوستانه ممکن است عضو جدید را به موجب تفاهم اعضای قبلی در خود بپذیرد، اما بعضی از گروه‌ها از راه انتخاب، منصوب کردن یا دعوت کردن عضو جدید می‌پذیرند. در بعضی از گروه‌ها، داو طلب عضویت باید صلاحیتش را با گذراندن امتحان تحریری مطابق رسم و دستور گروه به اثبات برساند.

درس (نهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
رهبری گروپ		عنوان درس
آشنایی با رهبری گروپ		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مفهوم رهبری را بدانند. • عوامل تقسیم بندی رهبری را توضیح داده بتوانند. • علاقه مندی به رهبریت پیدا نمایند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروپی، مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و مؤد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: چرا افراد وارد گروپ می‌گردند؟</p>	فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- در تصویر صفحه (۳۹) کتاب تان چه را می‌بینید؟</p>	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	زمان به دقیقه
۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۳۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۱۵ دقیقه
۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۱۰ دقیقه
۴- مطابق سوبه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۴- ارزیابی درس جدید	
۱- هماهنگ کردن اعضای گروپ برای رسیدن به اهداف گروپی است.	از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	۳ دقیقه
۲- سرتیم یک گروپ ورزشی می‌کوشد تا ضمن اداره بازی، کیفیت آن را نیز بالا ببرد. او مسؤولیت‌های فرد را به وی گوشزد می‌کند و کوشش می‌کند نقایص بازی را مرفوع سازد.	۱- کارکرد رهبری چیست؟	
۳- انتخاب امکان دارد که به وسیله اعضای یک سازمان و یا به وسیله خود رهبر صورت گیرد.	۲- وظیفه سرتیم یک گروپ ورزشی چیست؟ بیان دارید.	
۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳- انتخاب رهبر چطور صورت می‌گیرد؟	
	۵- کارخانه‌گی	
	در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	

درس (دهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
رهبری گروپ		عنوان درس
آشنایی با صفات رهبر		هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • صفات رهبر را بدانند. • اوصاف رهبر خوب را تشریح کرده بتوانند. • اوصاف خوب رهبر را سر مشق زنده گی خود قرار دهند. 		اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروپی مباحثه، سؤال و جواب.		روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: رهبری چیست؟	فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	انگیزه - رهبر باید دارای کدام صفات باشد؟	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۴۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	۴- مطابق سویی خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۱۰ دقیقه
۱- چرا رهبر باید مدبر باشد؟	۱- رهبر باید مدبر باشد زیرا برای انجام امور تدبیر و پیشبینی نهایت ضروری است اگر رهبر مدبر نباشد کارها به صورت درست انجام نمی‌گیرد.	۳ دقیقه
۲- اگر رهبر شجاع نباشد؛ چه رخ خواهد داد؟	۲- رهبر باید شجاع باشد، رهبری که شجاع نباشد نمی‌تواند در طوفان‌ها رعیت خود را به حرکت بیاورد و نیرو دهد و حوادث را پشت سر بگذارد.	
۳- مؤثریت رهبر مردمی در کدام عرصه‌هاست؟ بیان دارید.	۳- رهبر مردمی برای تضمین بقای جامعه نسبت به رهبر خودکامه، از مؤثریت بیشتر برخوردار اند. آن‌ها در جریان تصمیم‌گیری‌های گروپی برای حق شرکت اعضای گروپ ارزش قایل اند.	
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- رهبر را تعریف نموده با مثال واضح سازید.
فردی که پشتیبانی مردم، توانایی و موقعیت یا نقش کلیدی تصمیم گیری را در یک گروه داشته باشد، رهبر گفته می‌شود.
- ۲- رهبری را تعریف نموده، نمونه‌های از رهبری را بیان دارید.
هرگاه شخصی به طور طبیعی توانایی اداره امور گروه را در اختیار بگیرد، به رفع احتیاجات اعضای گروه بپردازد، به حال آنها مفید واقع گردد و آنها را به اهداف مورد نظر برساند، رهبر گروه است؛ مانند: رهبران مذهبی، رهبران احزاب سیاسی، رهبران ممالک و غیره.
- ۳- انتخاب رهبری چگونه صورت می‌گیرد؟
رسیدن به رهبری، انتخابی یا انتصابی است، انتخاب امکان دارد که به وسیله یک سازمان و یا به وسیله خود رهبر صورت گیرد.
- ۴- مهمترین صفات رهبر را بیان دارید.
رهبر باید عادل باشد، مخلص و با تقوا باشد، نظر و بینش صحیح سیاسی و اجتماعی داشته باشد، دارای پلان و پروگرام باشد حس تشخیص داشته و انتقاد پذیر، عالم باشد، از لحاظ فیزیکی معیوب نباشد، شجاع و مصمم باشد.
- ۵- چند شیوه رهبری وجود دارد؟ نام بگیرید.
جامعه‌شناسان سه شیوه رهبری را تشخیص داده اند ۱- رهبر مردمی، ۲- رهبر خود کامه، ۳- رهبر بی قید و بند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

رهبری ابزاری Instrumental leadership

رهبری ابزاری اشاره بر دستورالعملی درگروه دارد که تأکیدش بر انجام وظایف است. از آنجا که در چنین حالتی؛ تأکید اصلی بر انجام وظیفه و کار است، رهبران ابزاری معمولاً ارتباط رسمی و ثانوی با اعضای گروه دارند. در این حالت، رهبران ابزاری دستور می‌دهند و اعضای گروه، به کوششی که انجام می‌دهند، پاداش می‌گیرند و یا تنبیه می‌شوند. در خانواده‌های سنتی اروپا و بسیاری از دیگر کشورهای جهان، ارتباطی میان جنسیت و رهبری نیز وجود دارد. به طور رایج، در این خانواده‌ها، رهبری ابزاری به مردان خانواده داده می‌شود تا آنها به عنوان پدر و شوهر خانواده مسئولیت‌های عمده کسب درآمد، تصمیم‌گیری‌ها و به نظم آوردن کودکان را به عهده داشته باشند.

رهبری عاطفی Expressive leadership

بر عکس رهبری ابزاری که تأکیدش بر انجام وظیفه است، تأکید رهبری عاطفی بر سلامتی و خوشبختی جمعی است. رهبران عاطفی به جای توجه زیاد به وظیفه شناسی و رسیدن به اهداف بیشتر به روحیه اعضای گروه توجه دارند و تلاش می‌کنند تا تضادهای داخلی گروه را به حد اقل برسانند. ارتباط رهبران عاطفی با اعضای گروه بیشتر ارتباط شخصی و نزدیک است. آنها نسبت به مشکلات اعضای گروه احساس همدردی و تلاش می‌کنند، در شرایط بحرانی گروه را متحد و همبسته نگه می‌دارند.

درس (یازدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
نهاد اجتماعی (۱)		۱- عنوان درس
آشنایی با نهاد اجتماعی		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • نهاد اجتماعی را بفهمند. • نهاد اجتماعی را توضیح داده بتوانند. • علاقه مندی به نهاد اجتماعی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی مباحثه، سؤال و جواب		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره		۵- مواد ممکن و مؤد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: اسم چند رهبر خود کامه را بیان دارید.	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	انگیزه - در تصویر صفحه (۴۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	زمان به دقیقه
۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۴۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۱۵ دقیقه
۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۱۰ دقیقه
۴- مطابق سوبه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۴- ارزیابی درس جدید	
۱- از ریشه یونانی Instituter گرفته شده که به معنای نهاد به کار رفته است.	از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	
۲- عبارت از روابط مستمر برای رفع یک احتیاج.	۱- کلمه Institution از ریشه کدام زبان و معنای آن چیست؟	
۳- خانواده و ازدواج نهادی است که ادامه حیات بشر به آن وابسته‌گی دارد، تنظیم دهنده رفتار و روابط خانواده گی و ازدواج بوده وظیفه تولید و تربیه کودک که موجب استمرار و بقای نوع بشر می‌گردد، انجام می‌دهد.	۲- نهاد اجتماعی چیست؟	
۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳- خانواده و ازدواج چگونه نظامی است؟	
	۵- کارخانه‌گی	
	در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود	

جواب به سؤالات متن درس

۱- طوریکه خواندیم، اگر جامعه خواهان بقا و استمرار است، باید احتیاجات اساسی آن بر آورده گردد. احتیاجات کدامها اند؟ نام ببرید.

این نیازمندیها قرار ذیل اند: کودکان باید مورد مراقبت قرار گیرند تا رشد کنند، اطلاعات فرهنگی باید از نسلی به نسل دیگر منتقل گردد، ارزشها و قواعد اجتماعی مورد احترام قرار گیرد تا نظم اجتماعی تأمین شود.

۲- کدام یک از این موارد، یک نهاد اجتماعی به شمار نمی آید؟

الف: خانواده

ج: بانک

ب: مکتب

د: مجلس دوستان

۳- انتقال میراث فرهنگی نسل گذشته به نسل آینده توسط کدام نهاد صورت می گیرد؟
توسط نهاد اجتماعی صورت می گیرد.

۴- جملات زیر را تکمیل نمایید:

هر جامعه برای اینکه بتواند به حیات خود ادامه دهد ..... خود را رفع کند. در طول تاریخ برای رفع این احتیاجات، روابط ..... ادامه پیدا کرده است که به آنها نهاد می گویند. در خانه خالی اول (باید احتیاجات مختلف) و در خانه خالی دوم (به وجود آمده) می آید.

معلومات اضافی برای معلم محترم

نهادهای اجتماعی

به نظر جامعه شناسان، نهادها به منزله اسکلیت جامعه به شمار می روند و بنیاد اصلی جامعه تلقی می گردد. بدین جهت مورد توجه جامعه شناسان هستند.

مفهوم نهاد اجتماعی

نهاد ترجمه کلمه Institution است و مفهوم آن برقرار کردن، ساختن و در مواردی به معنای (مؤسسه) و سازمان ترجمه شده است نهاد اجتماعی احتیاجات انسان را بر آورده می سازد و برای بقای جامعه ضروری است. نهاد اجتماعی اصطلاحاً به آن دسته از مؤسساتی گفته می شود که به وسیله آنها کنترل اجتماعی صورت می گیرد.

معنای عام نهاد

نهاد در معنای عام، به هر سازمانی اطلاق می گردد که مورد ضرورت جامعه باشد و در مجموع، ساخته، پرداخته، وضع و یا نهاده شده جامعه است. در این معنی، همه مؤسسات، سازمانها و مقررات اجتماعی که بنابر ضرورتهای جامعه و برای تأمین احتیاجات جسمانی و روحی افراد به وجود می آیند، نهاد نامیده می شوند.

معنای خاص نهاد

نهاد در معنای خاص همان (ارگانهای اصلی و اساسی) هستند که جامعه آنها را برقرار کرده است. برای رفع ضرورتها و تمایلات انسانها به وجود آمدند و در تمام جوامع وجود دارند که عبارت اند از: نهاد تعلیم و تربیه، نهاد خانواده، خویشاوندان و ازدواج، نهاد دین، نهاد حکومت یا سیاست و نهاد اقتصاد.

درس (دوازدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
نهاد اجتماعی (۲)		۱- عنوان درس
آشنایی با نهادهای اولیه		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • نهاد تعلیم و تربیه و اقتصاد را تفکیک کرده بتوانند. • نگرش مثبت به نهادهای تعلیم و تربیه و اقتصاد پیدا کنند. • علاقه مندی به نهادهای سیاسی و دینی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: نهاد اجتماعی چیست؟	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	انگیزه - - در تصویر صفحه (۵۱) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
زمان به دقیقه	
۱۰ دقیقه	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۵۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- باید از پلان ها، اصول، ضوابط و مقررات خاص پیروی کنند.</p> <p>۲- شامل کودکانستان‌ها، مکاتب، پوهنتون‌ها، مدارس تعلیم بزرگسالان، تعلیم داخل خدمت، پوهنتون‌های خصوصی، پروگرام‌ها، میتودها، مدل‌های تدریس، پلان‌های آموزشی، تعلیمات فنی و حرفه‌ای می‌باشد.</p> <p>۳- مردم حقوق یک دیگر را نادیده گرفته تا حدی که به اغتشاش و بی‌نظمی در جامعه منتهی خواهد شد.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>
۳ دقیقه	<p>۱- از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- تعلیم و تربیه برای این که وظایف خود را انجام دهد از کدام موضوعات باید پیروی کند؟</p> <p>۲- نهاد تعلیم و تربیه در برگرنده کدام بخش‌ها است؟</p> <p>۳- اگر مردم از اصول و قواعد اطاعت نکنند در جامعه چه رخ می‌دهد؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

- ۱- خانواده از کدام نوع نهادهای اجتماعی شمرده می‌شود؟ خانواده از جمله نهادهای اولیه و از جمله نهادهای پنج گانه است.
- ۲- دو مورد از مسؤولیت‌های خانواده را در برابر افرادش تذکر دهید؟ مسؤولیت خانواده در برابر افراد خانواده عبارت اند از:
  - اجتماعی کردن کودکان.
  - برآورده ساختن احتیاجاتی؛ چون: خانه، غذا، لباس، مسکن.
- ۳- نهاد اقتصادی کدام احتیاجات جامعه را بر آورده می‌سازد؟ احتیاجات غذایی و مصرفی انسان‌ها را تأمین می‌کند.
- ۴- انتقال فرهنگی از یک نسل به نسل دیگر توسط کدام نهاد صورت می‌گیرد؟ توسط نهاد تعلیم و تربیه صورت می‌گیرد.
- ۵- نقش حفظ نظم اجتماعی و متوجه ساختن مردم به اطاعت از قوانین اجتماعی را کدام نهاد ایفا می‌کند؟ - نهاد سیاسی ایفا می‌نماید.
- ۶- دین کدام احتیاجات انسان‌ها را بر طرف می‌نماید؟ دین ضرورت‌های مادی و معنوی انسان‌ها را رفع می‌نماید.

معلومات اضافی برای معلم محترم

طبقه بندی نهادها: مفید ترین و ساده ترین طبقه بندی سازمان‌های اجتماعی؛ عبارتند از: نهادهای اصلی و نهادهای فرعی است. نهادهای اصلی، اساس آن نهادهایی هستند که عموم افراد جامعه در آن‌ها مشارکت دارند، وجود شان برای دوام و بقای جامعه ضروری است و برای خیر و فلاح فردی و اجتماعی بسیار مهم اند که عبارت اند از: نهاد خانواده، تعلیم و تربیه، اقتصاد، سیاست، دینی و تفریحی. نهادهای فرعی این صفات را ندارند. که در داخل نهادهای اصلی جا دارند.

نهاد خانواده: نهاد خانواده نظامی که قوانین و ساختار زنده‌گی مشترک زناشویی را در جامعه تنظیم می‌کند. رایج ترین صورت آن زن و شوهر که با فرزندان یا بدون فرزندان شان خانواده را تشکیل می‌دهند. نهاد فرعی وابسته به آن عبارتند از: نهاد نامزدی، ازدواج، روابط خویشاوندی نسبی یا سببی، صلبی یا رحمی.

نهاد تعلیم و تربیه: نهاد تعلیمی و تربیتی در اساس به صورت غیر رسمی درکانون خانواده‌گی، در محیط فرهنگی عمومی جریان می‌یابد و به صورت رسمی در (مکاتب و مدارس) صورت می‌گیرد در چارچوکات این نهاد اصلی نهاد فرعی امتحان، شامل شدن، سند درجه تحصیلی، رشته‌های متفاوت تخصصی و نظام افتخار و پاداش جای دارد.

نهاد اقتصادی: نهاد اقتصادی جامعه ضرورت‌های مادی و خدمات را تأمین می‌کند. نهاد اقتصادی از جریان‌های تولید، توزیع، مبادله، مصرف کالا و خدمات تشکیل می‌شود. نهادهای فرعی وابسته به آن عبارتند از: بانک، بیمه، حمل و نقل، بازاریابی و تبلیغات، انواع شرکت‌های تجاری.

نهاد سیاسی: نهاد سیاسی یکی از قدیمی ترین نهادهای اجتماعی است که وظیفه ایجاد نظم را در جامعه بر عهده دارد. دولت مظهر این ارگان است و به اداره امور مردم می‌پردازد.

نهاد دینی: نهاد دین احتیاجات فطری، اجتماعی و بنیادی انسان را با خداوند (جَلَّ جَلَالُهُ) تأمین می‌کند. دین نهاد جهان‌شمول است، صورت تکامل یافته آن یکتا پرستی است.

درس (سیزدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
نهاد اجتماعی (۳)		۱- عنوان درس
آشنایی با کارکردهای نهاد اجتماعی		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • کارکردهای نهاد اجتماعی را بفهمند. • کارکردهای نهاد اجتماعی را تفکیک کرده بتواند. • به کارکردهای نهاد اجتماعی علاقه مندی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: نهاد اقتصادی کدام نقش را در جامعه ایفا می‌کند؟</p>	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- در تصاویر صفحه (۵۵) کتاب تان چه را می‌بینید؟</p>	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
<p>زمان به دقیقه</p> <p>۱۰ دقیقه</p> <p>۱۵ دقیقه</p> <p>۱۰ دقیقه</p> <p>۳ دقیقه</p>	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۵۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- عبارتند از: نهاد خانواده، نهاد آموزشی، نهاد اقتصادی، نهاد سیاسی و نهاد مذهبی.</p> <p>۲- هر نهاد اجتماعی دارای کارکرد معینی است که به نحوی در دوام و پایداری آن مؤثر واقع می‌شود.</p> <p>۳- دو کارکرد نهاد خانواده عبارتند از:</p> <ul style="list-style-type: none"> • تنظیم و تشکیل خاص خانواده من حیث اولین بنیاد اجتماعی. • مراقبت و حمایت از فرزندان، ناتوانان و سالمندان. <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>

درس (چهاردهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
نهاد اجتماعی (۴)		۱- عنوان درس
آشنایی با کارکردهای خاص نهاد تعلیمی، مذهبی، اقتصادی و سیاسی.		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • کارکردهای خاص نهاد سیاسی، تعلیمی و مذهبی را بشناسند. • کارکردهای خاص نهاد سیاسی و اقتصادی را تفکیک کرده بتوانند. • به کارکردهای خاص نهاد سیاسی و اقتصادی علاقه‌مند گردند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
	سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: هرگاه در یک نهاد تغییراتی رخ دهد، آیا در دیگر نهادها تغییر خواهد آمد؟	
۲ دقیقه	انگیزه	
	- آیا می‌دانید نهادهای سیاسی چه کارکردهای دارند؟	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم	زمان به دقیقه
۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۵۶) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره کارکردهای خاص نهادهای خانواده و تعلیمی بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل آن را بیرون نویس نمایند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده‌اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۱۵ دقیقه
۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته‌اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۱۰ دقیقه
۴- مطابق سوئیه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۴- ارزیابی درس جدید	
۱- یک کارکرد خاص نهاد سیاسی امنیت است.	از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	
۲- تولید کالاها و خدمات مورد ضرورت اعضای جامعه.	۱- یک کارکرد خاص نهاد سیاسی را بیان دارید؟	
۳- کمک با افراد و پیدا کردن هویت فکری و اخلاقی.	۲- یک کارکرد خاص نهاد اقتصادی را تحریر دارید؟	
۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳- یک کارکرد خاص نهاد مذهبی را بیان دارید؟	
	۵- کارخانه‌گی	
	در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	

جواب به سؤالات متن درس

۱- اجتماعی کردن کودکان، وظیفه کدام نهاد اجتماعی است؟

- اجتماعی کردن کودکان وظیفه نهاد خانواده است.

۲- فراهم آوری تغییر و پیشرفت در جامعه از طریق تحقیقات علمی وظیفه کدام نهاد اجتماعی می باشد؟

فراهم آوری تغییر و پیشرفت در جامعه از طریق تحقیقات علمی وظیفه نهادهای تعلیمی می باشد.

۳- حل و فصل مخالفت های موجود در میان اعضای جامعه، وظیفه کدام یکی از نهادهای اجتماعی می باشد؟

جواب درست را با علامه (✓) نشانی نمایید.

الف: نهاد خانواده.

ب: نهاد دین.

ج: نهاد سیاسی.

د: هیچ کدام

معلومات اضافی برای معلم محترم

علل پیدایش نهاد ها

اغلب جامعه شناسان معتقداند که نهادها بر اثر ضرورت های افراد یک جامعه به وجود می آید و دوام می یابند؛ البته این ضرورت در هر مورد و در هر جامعه یکسان نیست. مسلم است تا ضرورت نباشد، نهاد نمی تواند به وجود آید و دوام پیدا کند؛ به طور مثال: خانواده نهادی است که ادامه حیات بشر به آن بسته گی دارد. در حالی که تیاتر، سینما، پارک یا باغ های تفریحی بر اثر ضرورت انسان به تفریح و گردش به وجود آمده اند. نهادهایی که از این منابع به وجود آمده اند؛ عبارتند از:

- نهاد اقتصادی و سیاسی که برای تنظیم امور و تهیه مواد اولیه و مواد غذایی، پوشاک، مسکن، مالکیت، درجه بندی طبقات اجتماعی و وضع قوانین و مقررات.... شکل گرفته اند.
- نهاد خانواده برای تنظیم ضرورت های فطری و زناشویی، ازدواج، طلاق و آموزش جوانان و نگهداری کهن سالان پدید آمده است.
- نهاد هنری، فکری و تفریحی که به وسیله کار، شعر، هنر، فلسفه، علم، فعالیت های اجتماعی دیگر؛ چون: مسابقات سپورتی و تفریح انجام می گیرد.
- نهاد دینی تمام احتیاجات مادی، معنوی و روحی و حل تمام مشکلات و مسایل زنده گی را پاسخ داده و رفع می سازد.

درس (پانزدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
روابط متقابل نهادها		۱- عنوان درس
آشنایی با روابط متقابل نهادها		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مفهوم هماهنگی روابط متقابل نهادها را بدانند. • روابط متقابل نهادها را تشریح کرده بتوانند. • روحیه علاقه‌مندی به روابط متقابل نهادها را پیدا نمایند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسشی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: دو کارکرد نهاد مذهبی را بیان دارید.	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	انگیزه - در تصاویر صفحه (۵۹) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۵۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سوئی خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- زمانیکه همه نهادها به طور هماهنگ و یک پارچه عمل کنند.</p> <p>۲- تغییرات در یک نهاد باعث می‌گردد که در نهادهای دیگر نیز تغییر رخ دهد.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- یک جامعه چه وقت می‌تواند به هدفهای خود دست یابد؟</p> <p>۲- تغییرات در یک نهاد باعث چه خواهد شد؟</p> <p>۳- همه نهادها به صورت عموم کدام احتیاجات را دنبال می‌کنند؟</p>
۳ دقیقه	<p>۳- همه نهادها به صورت عموم احتیاجات اجتماعی را دنبال می‌کنند.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>	<p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

۱- آیا یک نهاد اجتماعی به تنهایی و بدون ارتباط با دیگر نهادها می‌تواند احتیاجات مختلف جامعه را رفع نماید؟
یک نهاد اجتماعی به تنهایی و بدون ارتباط با دیگر نهادها نمی‌تواند احتیاجات مختلف جامعه را رفع نماید.
۲- آیا رکود اقتصادی در یک کشور صرف به نهاد اقتصادی تأثیر می‌گذارد و یا نهادهای دیگر اجتماعی نیز از آن ضرر می‌بینند؟

رکود اقتصادی نه تنها به نهاد اقتصادی تأثیر می‌کند؛ بلکه نهادهای دیگر اجتماعی را نیز متضرر می‌سازد.
۳- اگر در یکی از نهادها تغییراتی به وقوع پیوندد، آیا در نهادهای دیگر نیز تغییراتی رخ خواهد داد؟
هرگاه در یک نهاد تغییراتی به وقوع پیوندد، به طور معمول تغییراتی در نهادهای دیگر نیز رخ خواهد داد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

روابط میان نهادها

برای این‌که جامعه فعالیت مؤثری داشته باشد. نهادهای بنیادی آن باید به طور فعالانه و سازنده یی با هم ارتباط داشته باشد. رابطه مناسب باید میان نهادهای خانواده‌گی، حکومتی، مذهبی، اقتصادی و تعلیمی برقرار باشد. از آن جا که نهادهای مختلف، فعالیت‌های گوناگونی را انجام می‌دهند برقراری توازن یاد شده، گاه دشوار می‌گردد. هر چند ممکن است نهادهای گوناگون نیاز مشابهی را برآورده سازند؛ اما ضروراست، که در هر ساحة عملی، نهاد واحدی بر نهادهای دیگر پیروزی داشته باشد و نفوذ چشمگیری به نهاد دیگر اعمال کند؛ به طور مثال: نهاد خانواده و نهاد تعلیم و تربیه در اجتماعی کردن نوجوانان سهیم اند. در یک جامعه صنعتی، مکتب مسؤولیت اصلی عملکرد تعلیمی را به عهده دارد؛ اما در اجتماعات زراعت پیشه، دهاتی، خانواده بیشترین نقش را در تعلیم دارد؛ زیرا توقعی وجود دارد که کودکان روزی مسؤولیت‌های اداره مزرعه خانواده‌گی را برعهده گیرند.

وابسته گی متقابل نهادهای اجتماعی

هیچ نهادی به طور کامل، خود کفا نیست و نمی‌تواند به تنهایی به حیات خویش ادامه دهد. هر نهادی به درجات مختلف روی نهادهای دیگر تأثیر گذار است و در مقابل از همه آن‌ها تأثیر می‌پذیرد؛ به طور مثال: نگاه کنیم به نهاد دین، با ازدواج زن و مرد، نهاد خانواده را مشروعیت می‌بخشد و از این لحاظ در مقام اجتماعی فرزندان مشروع اثر می‌گذارد، با تعیین خط مشی تربیتی و اعتقادات دینی در تعلیم و تربیه غیر دولتی و دولتی در ارگان تعلیم و تربیه اثر می‌گذارد، در مقابل از نهاد مذکور طلاب تحصیل کرده و متخصص دینی و متخصصان مؤمن و متعهد تحویل می‌گیرد. با تعیین حدود کسب و کار حلال و حرام و تحریم سود خوری در نهاد اقتصاد اثر می‌گذارد و در مقابل از نهاد مذکور وجوه مالی مشروع و حلال دریافت می‌کند.

درس (شانزدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب		شرح مطالب
۱- عنوان درس		توسعه چیست؟
۲- هدف کلی		آشنایی با توسعه
۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)		<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مفهوم توسعه را بفهمند. • توسعه را تشریح داده بتوانند. • نگرش مثبت به توسعه پیدا کنند.
۴- روش‌های تدریس		فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.
۵- مواد ممکن و مؤد درسی		کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره
۶- شیوه ارزیابی		تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.
۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف		<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: آیا تنها نهاد اقتصادی می‌تواند جامعه را به هدف برساند؟</p>
		<p>انگیزه</p> <p>- در تصاویر صفحه (۶۵) کتاب تان چه را می‌بینید؟</p>
زمان	۵ دقیقه	
	۲ دقیقه	

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
زمان به دقیقه	
۱۰ دقیقه	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۶۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۴- مطابق سویه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۱- رشد مفهوم یک جنبه دارد و منظور از آن ازدیاد کمی (اندازه) ثروت در جامعه است.</p> <p>۲- با شاخص‌های؛ چون: درآمد سرانه فی نفر سنجیده می‌شود.</p>
۳ دقیقه	<p>۳- به معنای ثمر دوامدار و در حال افزایش است که از نیروی کار با استفاده از (کشیفات) تکنیکی و سازمان منظم کار به دست می‌آید.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>
	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۶۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p> <p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده‌اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته‌اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p> <p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- رشد چیست؟</p> <p>۲- رشد با کدام شاخص‌ها سنجیده می‌شود؟</p> <p>۳- صنعتی شدن چیست؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

درس (هفدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه چیست؟		۱- عنوان درس
آشنایی با خصوصیات توسعه		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • خصوصیات توسعه را بدانند. • خصوصیات توسعه را تفکیک کرده بتوانند. • به خصوصیات توسعه ذهنیت مثبت پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسشی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: برای گذار از جامعه‌ی به جامعه مطلوب‌تر کدام ملاک و شاخص ضرورت است؟</p>	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- آیا می‌دانید توسعه دارای کدام خصوصیات است؟</p>	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۶۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سوئی خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- توسعه در یک تحلیل ساده و در کلیه جوامع، به وضعیتی گفته می‌شود که حد اقل، سه هدف و یا شرط را تحقق بخشد.</p> <p>۲- اولین هدف توسعه امکان دسترسی بیشتر به کالاها و خدمات که به ادامه حیات انسان‌ها ضروراست؛ مانند: غذا، مسکن و پوشاک.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- توسعه در یک تحلیل ساده به چه گفته می‌شود؟</p> <p>۲- اولین هدف توسعه را با مثال بیان دارید؟</p>
۳ دقیقه	<p>۳- توسعه هنگامی همه جانبه و دوامدار است که بتواند همه زمینه‌های زنده گی را تحت پوشش قرار دهد.</p> <p>۵- شاگردان کارخانه‌گی را در کتابچه‌های خود تحریر می‌دارند.</p>	<p>۱- توسعه در یک تحلیل ساده به چه گفته می‌شود؟</p> <p>۲- اولین هدف توسعه را با مثال بیان دارید؟</p> <p>۳- توسعه چه وقت، همه جانبه و دوامدار است؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>به همکاری همصنفان خود چند سطر در مورد توسعه معلومات رقم دارید.</p>

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- اهداف توسعه چیست؟ مختصراً بیان دارید.
توسعه یک هدف اساسی برای اکثر کشورها است. همه کشورهای عقب مانده تمایل دارند بر ظرفیت و توان مادی، انسانی و معنوی خود بیفزایند و از نگاه توانایی‌های انسانی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اداری یک دولت قدرتمند باشند.
- ۲- آیا توسعه جریانی از رشد اقتصادی است و یا اینکه رشد اقتصادی تنها یک جنبه توسعه است؟
توسعه تنها جریان اقتصادی نبوده؛ بلکه رشد مفهوم یک جانبه داشته و منظور از آن ازدیاد و کمی (اندازه) ثروت در جامعه است.
- ۳- شاخص‌های گذار مطلوب از یک جامعه به جامعه دیگر کدام‌ها اند؟ بیان دارید.
- رهبران جامعه فاسد و خود کامه نباشند؛ چرا که در صورت مستبد بودن، حرکتی صورت نخواهد گرفت.
- انسان‌ها، فریب خورده و وابسته‌گی فکری و تقلیدی نداشته باشند.
- تربیت انسان.
- ۴- توسعه را تعریف نمایید؟
توسعه در لغت به معنای گسترش است و در اصطلاح رشد تدریجی در جهت ترقی، قدرتمند گردیدن و حتی بزرگتر شدن است؛ همچنان توسعه به معنای وسعت دادن نیز می‌باشد.
- ۵- کشورهای در حال توسعه کدام اهداف را پیش ببرند تا به سطح ممالک توسعه یافته برسند؟
داشتن انسان‌های سالم، متخصص با تدبیر و فعال به همراه دایره وسیعی از صنایع، راه‌های ارتباطی و مواصلات پیشرفته، بنادر و وسایل حمل و نقل مجهز و امکانات زیر بنایی و غیره اهداف مطلوب و آرمانی کشورهای در حال توسعه است.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعه: اصطلاح توسعه به صورت وسیع و همه جانبه بعد از جنگ جهانی دوم مطرح شد. کلمه توسعه در لغت به معنای خروج از لفاف است. در چوکات نظریه نو سازی، لفاف همان جامعه سنتی و فرهنگی و ارزش‌های مربوط به آن است که جوامع برای نو شدن باید از این مرحله سنتی خارج شود.

در تعریف توسعه نکاتی را باید در نظر داشت که مهمترین آن‌ها عبارتند از: این که نخست توسعه را یک مقوله با ارزش تلقی کنیم، دوم به ارتباط و نزدیکی آن با مفهوم بهبود توجه داشته باشیم. دانشمندان علوم اجتماعی از توسعه تعاریف متعددی ارائه نموده اند. که در این قسمت به یک تعریف اکتفا می‌نماییم.

مایکل تو دارو معتقد است که توسعه را باید جریانی چند بُعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه نظام اجتماعی هماهنگ با ضرورت‌های متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروپ‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نا مطلوب زنده‌گی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق یابد.

درس (هجدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه فرهنگی چیست؟		۱- عنوان درس
آشنایی با توسعه فرهنگی		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • توسعه فرهنگی را بفهمند. • توسعه فرهنگی را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به توسعه فرهنگی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مورد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: جنبه‌های توسعه را نام بگیرد.	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
	انگیزه - در تصاویر صفحه (۶۹) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۶۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده‌اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- اساس هر نوع توسعه، توسعه فرهنگی است.</p> <p>۲- فرهنگ هر جامعه سطح پیشرفت و ترقی ساینس و تکنالوژی، تولید، آموزش، ادبیات دوره خاصی از تحول اجتماعی را نشان می‌دهد.</p>	<p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته‌اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۳ دقیقه	<p>۳- زیرا هیچ تحول و تغییر اجتماعی و سیاسی بدون زمینه‌ها و شرایط متناسب فرهنگی امکان ندارد.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- اساس هر نوع توسعه کدام توسعه است؟</p> <p>۲- فرهنگ هر جامعه نشان دهنده کدام موضوعات است؟</p> <p>۳- چرا نقش توسعه فرهنگی حساس و پررنگ می‌باشد؟</p> <p>۵- کارخانه‌گی</p>
		<p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

درس (نزدهم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه فرهنگی چیست؟		۱- عنوان درس
آشنایی با اساس و پایه‌های اصلی توسعه		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • اساس و پایه‌های اصلی توسعه را بفهمند. • اساس و پایه‌های اصلی توسعه را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به اساس و پایه‌های اصلی توسعه پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسشی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: اساس هر نوع توسعه کدام توسعه است؟ بیان دارید.</p>	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- چرا توسعه به حفظ دستاوردهای فرهنگی، منطقه‌ی ملی ضرورت دارد؟ بیان دارید.</p>	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۷۰) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود: ۱- پایه‌های اصلی توسعه را نام بگیرید. ۲- چرا دست آوردهای فرهنگی مطمئن ترین ضامن توسعه مستقل است؟ ۳- چرا فرهنگ را بعد فرعی یا تزینی توسعه تلقی کرده نمی‌توانیم؟ ۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۷- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- پایه‌های اصلی توسعه؛ عبارتند از: توسعه سیاسی، توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی و توسعه فرهنگی. ۲- به خاطری که هویت فرهنگی را تقویت می‌کند و قوه نو آوری و آگاهی مردم را نسبت به میراث فرهنگی افزایش می‌دهد. ۳- به خاطری که فرهنگ عنصر ضروری جامعه بوده و در رابطه کلی با توسعه، نیروی درونی جامعه محسوب می‌شود. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۱۰ دقیقه
		۳ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- توسعه فرهنگی را تعریف نمایید: منظور از توسعه فرهنگی دگرگونی است که از طریق تراکم عناصر فرهنگی در یک جامعه معین صورت می گیرد و بر اثر آن، جامعه کنترل مؤثری را بر محیط طبیعی و اجتماعی اعمال می کند.
- ۲- نقش افراد یک جامعه در عقب مانگی و یا پیشرفت و ترقی آن چیست؟ جامعه غیر فعال و عقب مانده از وجود افراد عقب مانده، غیرفعال در داخل آن جامعه حکایت می کند و جامعه سیال، متری و فعال، فعال بودن، تحرک و هوشیاری افراد خویش را به اثبات می رساند.
- ۳- ارتباطات اجتماعی در توسعه فرهنگی چه نقشی دارد؟ انسان موجود اجتماعی است و در اجتماع زنده گی می کند؛ بنابراین ارتباط با دیگران برای وی ضروری است که با نهادها، فعالیت مشترک داشته باشند اگر آن ها با هم ارتباط نداشته باشند نمیتوانند به هدف مشترک خود برسند.
- ۴- به نظر شما، آیا در جهت توسعه فرهنگی یک کشور می توان از تجربیات ملل مختلف جهان استفاده کرد؟ در جهت توسعه فرهنگی باید از تجربیات ملل مختلف جهان، به خصوص تجربیاتی که موفق بوده، استفاده کرد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعه فرهنگی

مفهوم توسعه فرهنگی از اوایل دهه ۱۹۸۰ م. به بعد از طرف یونسکو به عنوان یک سازمان فرهنگی، در مباحث توسعه مطرح شده و از مفاهیمی است که نسبت به سایر بخش های توسعه، چون: توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه سیاسی از ابعاد ارزشی بیشتری برخوردار است و تأکید بیشتری بر ضرورت های غیر مادی جامعه دارد.

نکته که در توسعه فرهنگی حایز اهمیت است این است که در مواردی توسعه فرهنگی را با فراموش کردن و قطع با سنت های گذشته یک سان می دانند، در حالی که توسعه فرهنگی به معنای قطع از سنت های گذشته نیست؛ زیرا سنت ها ذخیره تجارب گذشته یک جامعه است، توسعه بر مبنای وسیع سنت ها و تجارب گذشته انجام می گیرد نه بر اساس نفی آن ها.

توسعه جریانی است که در آن سنت ها و تجارب گذشته بر اساس احتیاجات و شرایط نو باز سازی می گردد و از این طریق جامعه خود را سودمند می کند و توانایی های بالقوه انسان ها شکوفا می شود.

درس (بیستم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه اجتماعی - سیاسی		۱- عنوان درس
آشنایی با توسعه اجتماعی		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • توسعه اجتماعی را بشناسند. • توسعه اجتماعی را تشریح کرده بتوانند. • به توسعه اجتماعی و پیشرفت آن در جامعه علاقه‌مند گردند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مؤد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
	سلام و احوال پرسشی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: مردم ما در مورد غنای فرهنگ و ارزش‌های والای اسلامی چه مکلفیت دارند؟	
۲ دقیقه	انگیزه	
	در تصاویر صفحه (۷۳) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۷۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آنرا توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:	۴- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.	۱۰ دقیقه
۱- توسعه چه زمانی قابل دوام و استمرار است؟	۱- زمانی قابل دوام و استمرار است که منفعت گیرنده‌گان به تدریج تبدیل به صاحبان این پروسه شوند.	۱۰ دقیقه
۲- زمینه‌ها و علل اجتماعی متعدد را که در جریان رشد و توسعه باید مورد توجه قرار داد کدام‌ها اند؟ بیان دارید.	۲- عبارتند از: • کمک مستقیم، فوق‌العاده سریع در جهت از میان بردن فقر مطلق که به صورت نا امید کننده‌یی، جمعیت کثیری از جهان را در بر می‌گرفت.	۳ دقیقه
۳- استراتیژی در مورد دهات کدام موارد را توصیه می‌کند؟ یکی آن را بیان دارید.	• برآوردن احتیاجات اساسی نظیر، غذا، پوشاک، سرپناه، مواد سوخت و نیز پاسخ به بعضی احتیاجات اجتماعی.	
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۳- فراهم شدن زمین برای دهقانان فقیر و بی زمین. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	

درس (بیست و یکم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه اجتماعی-سیاسی		۱- عنوان درس
آشنایی با توسعه سیاسی		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • توسعه سیاسی را بشناسند. • توسعه سیاسی را از توسعه اجتماعی تفکیک کرده بتوانند. • به توسعه سیاسی و اجتماعی علاقه مند گردند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره		۵- مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: مردم به اثر مهاجرت از دهات به شهرها با چه حالت مواجه می‌شوند؟</p>	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	<p>انگیزه</p> <p>- توسعه سیاسی چیست؟ بیان دارید.</p>	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۷۵) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره اینکه کدام حالت جنبه مثبت و رشد نهاده‌ها را نشان می‌دهد، بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p> <p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- توسعه سیاسی از مفاهیمی است که پس از جنگ جهانی دوم در ادبیات توسعه مطرح شده است.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- توسعه سیاسی چه زمانی مطرح گردید؟</p> <p>۲- توسعه سیاسی چیست؟</p> <p>۳- آیا تحقق توسعه و انکشاف ملی یک کشور بدون ایفای نقش زنان امکان دارد؟</p>
۳ دقیقه	<p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>	<p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- زمینه‌ها و علل اجتماعی که در جریان رشد و توسعه باید مورد توجه قرار گیرد؛ چیست؟ عبارتند از: ۱- کمک مستقیم، فوق العاده و سریع در جهت از میان بردن فقر مطلق. ۲- برآوردن احتیاجات اساسی نظیر: غذا، پوشاک، سرپناه و مواد سوخت.
- ۲- برای این که منابع مادی در دهات بین همه افراد آن به طور مساویانه توزیع شود، چه کارهایی باید انجام گیرد؟ کارهای ذیل باید صورت گیرد
- ۱- فراهم شدن زمین برای دهقانان فقیر و بی زمین، تأمین محصولات زراعتی با مفاد کم و یا کمک‌های بلاعوض برای خانواده‌های قریه‌ها، عملی کردن اصلاحات ارضی.
- ۳- بعضی عواملی که منجر به مهاجرت مردم دهات به شهرها می‌گردد کدام‌ها اند؟ عبارتند از:
  - ۱- بیکاری ۲- محدود بودن زمین‌های زراعتی ۳- عدم پلان گذاری صحیح دولت.
- ۴- برخی شاخص‌های مثبت توسعه سیاسی را نام ببرید. برخی از شاخص‌های مثبت توسعه سیاسی عبارتند از:
  - ۱- حاکمیت دولتی یا یک پارچه گی کشور.
  - ۲- شکل گیری ملت یا یک پارچه گی ملی.
  - ۳- شرکت مردم در تصمیم گیری‌ها.
  - ۴- آزادی مطبوعات سالم و مسؤول و رشد رسانه‌های جمعی.
  - ۵- گسترش امکانات آموزشی.
- ۵- نقش زنان در توسعه و انکشاف ملی یک کشور چیست؟ تحقق توسعه و انکشاف ملی یک کشور بدون تأمین حضور و نقش فعال زنان با مشکل مواجه می‌گردد. زنان نیم پیکره جامعه بشری بوده و قادر اند، نقش خوبی را در تحقق توسعه ایفا نمایند، مشروط بر آن که آن‌ها در چوکات عقاید، قواعد و ارزش‌های اسلامی بالفعل به حیث نیروی متحرکه تاریخ وارد صحنه‌های حیات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی شوند. زنان کلید انکشاف خانواده، جامعه و جهان اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعه سیاسی

توسعه جریانی است که زمینه‌های لازم را برای تثبیت و تشکل مشارکت سیاسی فراهم می‌کند. که نتیجه آن افزایش توانمندی یک نظام سیاسی است.

توسعه اجتماعی

توسعه اجتماعی از مفاهیمی است، که با چگونه گی و شیوه زنده گی افراد یک جامعه رابطه نزدیک دارد. در ابعاد عینی بیشتر ناظر به بالابردن سطح زنده گی عمومی از طریق ایجاد شرایط مطلوب، خوب در زمینه‌های از بین بردن تنگدستی در جامعه، تغذیه خوب، صحت، مسکن، مشاغل، تعلیم و چگونه گی گذران اوقات فراغت می‌باشد.

توسعه اجتماعی

در پی ایجاد بهبود در وضعیت اجتماعی افراد یک جامعه است. توسعه اجتماعی در مقیاس با مفاهیمی، چون: توسعه اقتصادی و رشد اقتصادی بخش وسیع تری را در بر می‌گیرد. در دوره جدید مباحث مربوط به جامعه مدنی، دموکراسی، عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی موضوعات محوری توسعه اجتماعی را تشکیل می‌دهد.

درس (بیست و دوم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه اقتصادی		۱- عنوان درس
آشنایی با پیشرفت‌های سریع کشورها		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • با پیشرفت‌های سریع کشورها آشنا شوند. • کشورهای عقب مانده را از کشورهای قدرتمند تفکیک کرده بتوانند. • به مطالعه کشورهای عقب مانده و کشورهای قدرتمند علاقه مندی پیداکنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مورد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: زنان چه نقشی را در تحقق توسعه ایفا می‌نمایند؟	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	انگیزه - در تصاویر صفحه (۷۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۷۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:	۴- مطابق سویی خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.	۱۰ دقیقه
۱- منظور از رشد اقتصادی از دیاد ثروت و تولید در جامعه است.	۱- منظور از رشد اقتصادی از دیاد ثروت و تولید در جامعه است.	
۲- رشد اقتصادی با شاخص های؛ چون: درآمد سرانه اندازه گیری می‌شود.	۲- رشد اقتصادی با شاخص های؛ چون: درآمد سرانه اندازه گیری می‌شود.	
۳- اگر در یک جامعه سطح تولید در دوره معین نسبت به دوره قبل افزایش یابد می‌گوییم در آن جامعه رشد صورت گرفته است.	۳- اگر در یک جامعه سطح تولید در دوره معین نسبت به دوره قبل افزایش یابد می‌گوییم در آن جامعه رشد صورت گرفته است.	۳ دقیقه
۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	

درس (بیست و سوم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه اقتصادی		۱- عنوان درس
آشنایی با پیشرفت توسعه اقتصادی		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • پیشرفت توسعه اقتصادی را بدانند. • پیشرفت توسعه اقتصادی را تشریح کرده بتوانند. • نگرش مثبت به پیشرفت توسعه اقتصادی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسشی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کی می‌تواند بگوید که یک جامعه چه وقت در راه رشد گام برداشته است؟	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
	انگیزه - چرا گفته می‌شود که توسعه جریان دراز مدت است؟	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۷۸) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره اینکه افزایش تولیدی را نمی‌توان توسعه دانست، بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود: ۱- چه وقت گفته می‌توانیم که جامعه در راه رشد گام برداشته است؟ ۲- در اثر توسعه اقتصادی چه تغییرات در جامعه رخ می‌دهد. ۳- رشد اقتصادی چیست؟ ۵- کارخانه‌گی	۱- هرگاه جامعه با استفاده از روش‌های بهتر و تکنالوژی مناسب، ظرفیت تولیدی خود را افزایش دهد و از منابع خویش به شکل بهتر استفاده کند، می‌گوییم که در راه توسعه گام برداشته است. ۲- در اثر توسعه اقتصادی تهداب‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه دگرگون می‌شود که نتیجه چنین تغییر و تحول در درجه اول کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تغییراتی در زمینه تولید، توزیع و مصرف جامعه خواهد بود. ۳- رشد اقتصادی مفهوم یک بعدی دارد و منظور از آن ازدیاد ثروت و تولید در جامعه است و به صورت معمول با شاخص‌هایی، چون: درآمد سرانه اندازه گیری می‌شود. ۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۳ دقیقه
در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.		

جواب به سؤالات متن درس

۱- در گذشته توسعه کشورها با کدام معیارها تعیین میگردید و امروز به چگونه تعیین می گردد؟

در گذشته معیار توسعه و پیشرفت کشورها عاید سرانه افراد جامعه بود؛ اما انتقادهای روی این شاخص به عمل آمد که تنها معیار ترقی و انکشاف کشورها رشد اقتصادی یا بالا بودن عاید سرانه نیست.

۲- توسعه اقتصادی را تعریف نموده، بگویید که توسعه سبب کدام تغییرات در جامعه می گردد؟

توسعه اقتصادی عبارت از: رشد انکشاف با افزایش ظرفیتهای تولیدی و ظرفیتهای فیزیکی انسانی و اجتماعی، توأم با توسعه اقتصادی است. توسعه اقتصادی تهدابهای اقتصادی و اجتماعی جامعه را دگرگون می سازد، که نتیجه چنین تغییر و تحولی در درجه اول کاهش نابرابریهای اقتصادی و تغییراتی در زمینه تولید، توزیع و مصرف جامعه خواهد بود.

۳- اهداف توسعه اقتصادی چیست؟

۱- افزایش ثروت و رفاه مردم جامعه و ریشه کن کردن فقر ۲- دوم، ایجاد شغل و کار، که هر دوی این اهداف تأمین کننده عدالت اجتماعی است.

۴- تفاوت بین توسعه اقتصادی و رشد اقتصادی چیست؟

رشد اقتصادی مفهوم یک بُعدی دارد و منظور آن ازدیاد ثروت و تولید در جامعه است. که به صورت معمول با شاخصهایی؛ چون: در آمد سرانه سنجش یا سنجیده می شود؛ بنابر آن رشد یک مفهوم کمی است توسعه اقتصادی در کنار افزایش تولید بر پدیده دیگر نیز دلالت دارد که می توان مفهوم کیفی دانست.

۵- از کدام روشها استفاده شود تا جامعه در راه توسعه گام بردارد؟

هر گاه جامعه با استفاده از روشهای بهتر و تکنالوژی مناسب ظرفیت تولیدی خود را افزایش بدهد و ازمنافع خویش به شکل بهتر استفاده کند می گویم که جامعه در راه توسعه گام برداشته است.

۶- با تغییر در ساختار اقتصادی چه تغییراتی در ساختار اجتماعی رخ میدهد؟

در اثر تغییر ساختار اقتصادی، بنیادهای اجتماعی جامعه دگرگون می شود، در کنار رشد کمی تولید نهادهای اجتماعی نیز متحول خواهند شد، نظریات تغییر خواهد کرد و هر روز نو آوری جدیدی به وجود خواهد آمد.

معلومات اضافی برای معلم محترم

توسعه اقتصادی

توسعه اقتصادی عبارت است از استفاده از منابع تولیدی به نحوی که موجب رشد بالقوه مداوم عاید سرانه در یک جامعه شود. توسعه اقتصادی دست آوردی است که طی آن مبانی علمی و فنی تولید از وضعیت سنتی به وضعیت مدرن تغییر می کند.

در مجموع می توان گفت توسعه اقتصادی جریانی است که در طی آن اساس اقتصادی و اجتماعی جامعه دگرگون می شود به طوری که حاصل چنین دگرگونی و تحولی در درجه اول کاهش نابرابریهای اقتصادی و تغییراتی در زمینههای تولیدی، توزیع و نمونههای مصرف جامعه خواهد بود.

درس (بیست و چهارم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب		شرح مطالب
۱- عنوان درس		عوامل توسعه و عقب مانده گی
۲- هدف کلی		آشنایی با کشورهای توسعه یافته و کشورهای عقب مانده
۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)		<p>از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • کشورهای توسعه یافته و کشورهای عقب مانده را بشناسند. • کشورهای توسعه یافته و کشورهای عقب مانده را تشریح کرده بتوانند. • به مطالعه کشورهای توسعه یافته و کشور عقب مانده علاقه مندی پیدا کنند.
۴- روش های تدریس		فعالیت های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.
۵- مواد ممکن و مؤد درسی		کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.
۶- شیوه ارزیابی		تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.
۷- فعالیت های تدریس و آموزش در صنف		<p>فعالیت مقدماتی</p> <p>سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: در جهان ما چند گروپ از انسانها زنده گی می کند؟</p>
زمان ۵ دقیقه		
انگیزه		۲ دقیقه
- کدام کشورها را توسعه یافته گویند؟		

فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
زمان به دقیقه	۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۸۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.
۱۰ دقیقه	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.
۱۵ دقیقه	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.
۱۰ دقیقه	۴- مطابق سویی خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.
	۱- در جهان دو گروپ انسان‌ها زنده‌گی می‌کنند.
	• گروپ اول با خیال آسوده و دور از نگرانی‌های مادی برای هرچه بهتر شدن زنده‌گی خود و فرزندانش می‌کوشند.
	• گروپ دوم انسان‌های اند که زنده‌گی شان با فقر و محرومیت همراه است.
	۲- نه زیرا مصر با بیش از سه هزار سال تاریخ، کشور توسعه نیافته و کشورهای کانادا و امریکا که بیشتر از ۱۵۰ سال تاریخ ندارد، اکنون جزء کشورهای توسعه یافته و غنی محسوب می‌شود.
۳ دقیقه	۳- سطح ذکاوت، نوع نژاد و رنگ پوست نمی‌تواند در پیشرفت و یا عقب مانده‌گی کشورها نقش سازنده داشته باشد.
	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.
	۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- در جهان چند گروپ انسان‌ها زنده‌گی می‌کنند؟ ۲- آیا قدامت و عمر کشورها علت فقیر و غنی شدن آن‌هاست؟ ۳- آیا سطح ذکاوت، نوع نژاد، رنگ پوست در پیشرفت نقش سازنده دارد؟ ۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.

درس (بیست و پنجم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
عوامل توسعه و عقب مانده گی		۱- عنوان درس
آشنایی با کشورهای صنعتی و توسعه نیافته.		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • خصوصیات مشترک کشورهای توسعه نیافته را بشناسند. • عوامل عقب مانده گی در کشور ما را تشریح کرده بتوانند. • به عوامل توسعه در کشورهای صنعتی و توسعه نیافته علاقه مندی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروژکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: چرا بعضی از کشورها غنی و بعضی دیگر فقیر و عقب مانده می شوند؟	۷- فعالیت های تدریس و آموزش درصنف
	انگیزه - علل عقب مانده گی کشورهای در حال توسعه را در چه می دانید؟	

فعالیت معلم	فعالیت شاگردان	زمان به دقیقه
۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۸۳) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره اینکه چرا بعضی از اقتصاددانان کمبود منابع طبیعی، تشکیل نشدن سرمایه و نبودن پس انداز را از علل عقب مانده گی کشورها می‌شمارند، بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.	۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱۰ دقیقه
۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسند. کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۵ دقیقه
۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۱۰ دقیقه
۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود:	۴- مطابق سوئیه خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند.	۱۰ دقیقه
۱- دو خصوصیت مشترک کشورهای توسعه نیافته را بیان دارید.	۱- عبارت از پایین بودن سطح و کیفیت زنده گی مردم، بیکاری، کم کاری، پایین بودن مقدار استفاده کار و نیروی کار.	۱۰ دقیقه
۲- کشورهای را که فاقد منابع طبیعی اند و از نظر صنعتی به دست آوردهای مهم نایل شده اند نام بگیرید.	۲- کشورهای جاپان، کوریا، سنگاپور.	۳ دقیقه
۳- به صورت عموم کدام عوامل موجبات انحطاط و عقب مانده گی کشور را فراهم نموده است؟ بیان دارید.	۳- عوامل داخلی و کشورهای منطقه و همسایه گان که منافع متضاد آن‌ها موجب جنگها و نا امنیهای داخلی گردیده به صورت عمومی موجبات عقب مانی کشور را فراهم نموده است.	۳ دقیقه
۵- کارخانه گی در مورد کارخانه گی داده شده توضیح داده شود.	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	

جواب به سؤالات متن درس

۱- فرق بین یک کشور توسعه یافته و یک کشور عقب مانده را بیان دارید.

کشورهای توسعه یافته کشورهای اند که به صورت کامل صنعتی شده و دارای سیستمهای اقتصادی پیچیده می باشند و بیش از ۲۵ درصد از تولید خالص داخلی آنها را فعالیت های صنعتی تشکیل می دهد. بعضی از علما علل پس مانی کشورهای عقب مانده را کمبود منابع طبیعی و یا عدم استفاده از آن، تشکیل نشدن سرمایه و نبود پس انداز به حد کافی می دانند.

۲- خصوصیات مشترک کشورهای عقب مانده را بیان کنید.

- پایین بودن سطح کیفیت زنده گی مردم.
- بیکاری و نبود کار در پایین بودن مقدار استفاده کار و نیروی کار.
- وابسته گی زیاد به تولیدات زراعتی و یا صادرات مواد اولیه (منابع تولیدی).
- وابسته گی اقتصادی و آسیب پذیری در روابط بین المللی.
- ساختار سیاسی حکومتی نا مناسب و ضعیف.
- نابرابری اجتماعی.
- ضعف طبقات متوسط.

۳- علل عقب مانده گی در حال رشد را کدام موضوعات تشکیل می دهد؟

علل عقب مانده گی کشورهای در حال رشد عبارت است از:

- رشد نا منظم نفوس.
- محدودیت نیروی انسانی ماهر و کمبود امکانات مالی و سرمایه.
- ۴- کدام عوامل در پیشرفت و یا عقب مانده گی یک کشور نقش دارد.

کمبود منابع طبیعی، عدم تمرکز سرمایه و نبودن پس انداز به حد کافی در عقب مانده گی یک کشور نقش بازی می نماید.

عواملی که در پیشرفت یک کشور نقش دارد؛ عبارتند از:

- نیروهای انسانی متخصص ماهر
- منابع طبیعی
- سرمایه کافی
- استفاده از تکنالوژی

۵- عامل داخلی عقب مانده گی کشور ما چیست؟

نا امنی های چند دهه اخیر، بی سوادی و کمبود امکانات مالی و سرمایه از مهمترین عوامل داخلی عقب مانده گی کشور ما به شمار میرود.

۶- عامل خارجی عقب مانده گی کشور ما چیست؟ بیان دارید.

عوامل خارجی که به نحوی در عقب مانده گی کشور ما نقش مؤثری داشته اند کشورهایی اند که با اغراض خاص و بر اساس منافع سیاسی و اقتصادی شان همیشه جنگ و نا امنی و کشمکش را به منظور بر آورده شدن اهداف خویش دنبال نموده اند.

معلومات اضافی برای معلم محترم

کشورهای در حال توسعه

کشورهای در حال توسعه به کشورهایی اطلاق می شود که عاید کم دارند و به سرعت در حال صنعتی شدن هستند. عاید سرانه آن ها به سرعت روبه رشد است و نمونه اشکار آن ها کشورهای جنوب شرقی آسیا؛ مانند: هانگکانگ، سنگاپور، کوریایی جنوبی، تایلند و تایوان است که سرعت پیشرفت اقتصادی آن ها در سال های اخیر زیاد بوده و بسیاری از بازارهای منطقه را به خود اختصاص داده اند. بعضی از جامعه شناسان معتقدند که شیوه صنعتی شدن این کشورها تفاوت زیادی با شیوه صنعتی شدن کشورهای مغرب زمین دارد.

کشورهای فقیر

کشورهای فقیر به کشورهای اطلاق می شود که از نظر صنعتی در سطحی بسیار پایین قرار دارند و فقر مادی در آن ها به طوری کامل چشمگیر است اکثر کشورهای فقیر در افریقا و آسیا قرار دارند. در این کشورها فقط تعداد اندکی از مردم ثروتمند اند و اکثریت مردم آن ها در وضع بسیار بدی از نظر غذا، محل زنده گی، صحت، تعلیم و تربیه و خلاصه همه نیازهای اولیه انسان قرار دارند.

آنچه مسلم است این است که وضعیت همه کشورهای ثروتمند، نیمه ثروتمند، و فقیر پایدار نیست و دایم در حال تغییر است. در دو دهه اخیر ما شاهد صنعتی شدن کشورهایی هستیم که به آن ها نام کشورهای نیمه صنعتی یا کشورهای در حال توسعه را نهاده اند^(۱)

کشورهای عقب نگه داشته شده

کشورهای عقب نگه داشته همان کشورهای هستند که تحت عناوین جهان سوم، کم توسعه، در حال توسعه یاد می شوند. مفهوم عقب مانده شده به صورت خاص در مورد این کشورها ناشی از اندیشه و طرز تفکر خاصی است که در مورد توسعه نیافته گی و عقب مانده گی کشورهای جهان وجود دارد بر مبنای این تفکر چنین اظهار می شود، که عقب مانده گی کشورهای موسوم به جهان سوم ناشی از عوامل بیرونی و خارجی در چوکات استثمار و رابطه نابرابری این کشورها از جانب کشورهای پیشرفته بوده است؛ بنابراین کشورهای توسعه یافته موجب عدم توسعه این کشورها شده اند؛ لهذا بهتر است که در مورد آن ها مفهوم عقب نگه داشته شده به کار برده شود.

درس (بیست و ششم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه و محیط زیست		۱- عنوان درس
آشنایی با محیط زیست		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • محیط زیست را بشناسند. • محیط زیست را تشریح کرده بتوانند. • در پاک نگهداشتن محیط زیست علاقه‌مندی پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و ممد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: دو عامل مهم عقب مانده‌گی کشور را نام بگیری.	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
۲ دقیقه	انگیزه - در تصاویر صفحه (۸۷) کتاب تان چه را می‌بینید؟	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۸۷) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.
۱۵ دقیقه	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده‌اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.
۱۰ دقیقه	۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته‌اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.
۳ دقیقه	۴- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.	۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:
	۱- محیط‌هایی که در آن زنده‌گی ادامه دارد، محیط زیست نامیده می‌شود.	۱- محیط زیست چیست؟
	۲- منابع طبیعی عبارت از اشیای است که در طبیعت خداوند (جَلَّ جَلَّالُه) خلق کرده و موجودات زنده به آن ضرورت دارند و از آن استفاده می‌کنند	۲- منابع طبیعی را تعریف کنید.
	۳- عبارت از منابعی اند که در نتیجه استفاده تدریجی و دوام دار کاهش یافته، بالاخره به اتمام می‌رسد؛ مانند: زغال سنگ، نمک، تیل، گاز و سایر معادن.	۳- منابع تجدید ناپذیر کدام‌ها اند؟
	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.

درس (بیست وهفتم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه و محیط زیست		۱- عنوان درس
آشنایی با مهمترین موضوعات محیط زیست.		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مهمترین موضوعات محیط زیست را بشناسند. • مهمترین موضوعات محیط زیست را تفکیک کرده بتوانند. • علاقه مندی به مهمترین موضوعات محیط زیست پیدا کنند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی و ذهنیتی)
فعالیت های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت ها، پروجکتور، سلایدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی سلام و احوال پرسى، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: محیط زیست چیست؟	۷- فعالیت های تدریس و آموزش درصنف
۲ دقیقه	انگیزه - آیا می دانید که منابع طبیعی بر زنده گی ما چه تأثیر دارند؟	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	۱- به گروه‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.	۱- شاگردان را به گروه‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۸۹) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.
۱۵ دقیقه	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند. ۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.
۱۰ دقیقه	۴- مطابق سویی خود به سؤالات جواب ارائه می‌دارند. ۱- عوامل آلوده‌گی محیط زیست عبارتند از: گرم شدن جو زمین، کاهش قشر اوزون، توسعه صحرا و کمبود خاک مرغوب، آلوده‌گی هوا و باران‌های تیزابی، دفع زباله‌های سمی (زهری)، از بین بردن جنگل‌ها.	۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.
۳ دقیقه	۲- گازهای که در صنایع و در نتیجه سوخت تیل‌ها و روغنیات تولید می‌شود تأثیر مخرب و تخریش کننده برضخامت قشر اوزون داشته، حتی موجب شکاف در این قشر گردیده است. ۳- باران‌های تیزابی موجب تخریب جنگل‌ها، پوشش گیاهی و حتی ساختمان‌ها و بناهای ساخت دست بشر و نیز آلوده‌گی منابع آبی بالای زمین و زیر زمینی می‌گردد.	۴- ارزیابی درس جدید از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سؤالات زیر پرسیده شود: ۱- عوامل آلوده‌گی محیط زیست را صرف نام بگیرید. ۲- کدام عوامل باعث ایجاد شکاف در قشر اوزون می‌گردد؟ ۳- باران‌های اسیدی موجب کدام تخریبات در روی زمین می‌گردد؟
	۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.	۵- کارخانه‌گی در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.

درس (بیست هشتم)

زمان تدریس (یک ساعت درسی)

شرح مطالب		عناوین مطالب
توسعه و محیط زیست		۱- عنوان درس
آشنایی با توسعه پایدار و محیط زیست.		۲- هدف کلی
<p>از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • توسعه پایدار و محیط زیست را بشناسند. • توسعه پایدار و محیط زیست را تشریح کرده بتوانند. • به توسعه پایدار و محیط زیست علاقه مند گردند. 		۳- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)
فعالیت‌های گروهی، مباحثه، سؤال و جواب.		۴- روش‌های تدریس
کتاب، تخته، تباشیر، تصاویر، چارت‌ها، پروجکتور، سلايدها و غیره.		۵- مواد ممکن و مُد درسی
تحریری، تقریری، سؤال و جواب، مشاهده و ارزیابی صنفی.		۶- شیوه ارزیابی
زمان ۵ دقیقه	فعالیت مقدماتی	۷- فعالیت‌های تدریس و آموزش در صنف
	سلام و احوال‌پرسی، تنظیم صنف، دیدن نظافت صنف و شاگردان، گرفتن حاضری، ملاحظه کارخانه‌گی و طرح سؤال از درس گذشته؛ مانند: کی می‌تواند بگوید که ظرفیت قابل تحمل کدام معنی را افاده می‌کند؟	
۲ دقیقه	انگیزه	
	- منظور از توسعه پایه دار چیست؟	

زمان به دقیقه	فعالیت شاگردان	فعالیت معلم
۱۰ دقیقه	<p>۱- به گروپ‌ها تنظیم شده و در باره فعالیت درس جدید بحث می‌نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل درس جدید را که نمی‌فهمند بیرون نویس کرده و از معلم خود می‌پرسند.</p>	<p>۱- شاگردان را به گروپ‌های مناسب تقسیم نموده به آن‌ها هدایت دهید که صفحه (۹۱) بخش تعلیمات مدنی را باز نموده در باره فعالیت درس جدید بحث نمایند، لغات و اصطلاحات مشکل را بیرون نویس نمایند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را از روی تخته در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p> <p>۳- شاگردان مطابق هدایت معلم محترم عمل نموده به نوبت درس را تشریح می‌نمایند. و خلاصه درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.</p>	<p>۲- لغات و اصطلاحات مشکل را که شاگردان قادر به توضیح آن نگردیده اند روی تخته بنویسید و معنی نمایید.</p>
۱۰ دقیقه	<p>۴- مطابق سوئیه خود به سوالات جواب ارائه می‌دارند.</p> <p>۱- منظور از توسعه پایدار این است که انسان‌ها باید جهت بر آورده ساختن احتیاجات خود از منابع طبیعی طوری معقول استفاده نمایند؛ زیرا نسل آینده نیز حق استفاده از این منابع را دارد.</p> <p>۲- اسلام سه چیز را مطلوب می‌داند.</p>	<p>۳- از چند شاگردی که درس را آموخته اند و حاضر اند به رضا و رغبت آن‌را توضیح نمایند، بخواهید به نوبت درس را تشریح کنند. سپس خود خلاصه درس را به صورت عام فهم به شاگردان بیان نمایید تا درس جدید استحکام یابد.</p>
۳ دقیقه	<p>• ادای شکرانه خداوند (جَلَّ جَلَّاه) در برابر تمامی ثروت‌های که در بین زمین، در میان آسمان و در اعماق ابحار برای انسان آفریده است.</p> <p>• استفاده دوامدار، پایدار، سنجیده از تمامی منابع طبیعی که در زمین، بحر و آسمان موجود است.</p> <p>• استفاده پاک و عاری از تمام پلیدی‌ها، نجاست‌ها و کثافت‌ها از منابع طبیعی. زیرا نظافت در اسلام جز ایمان است.</p>	<p>۴- ارزیابی درس جدید</p> <p>از چند شاگرد (دیرآموز، متوسط و لایق) سوالات زیر پرسیده شود:</p> <p>۱- منظور از توسعه پایدار چیست؟</p> <p>۲- در رابط با حفاظت محیط زیست اسلام چند چیز را مطلوب می‌داند؟</p> <p>۳- برای پاک نگهداشتن محیط زیست باید چه کارها را انجام دهیم؟</p>
	<p>۳- باید نهال بنشانیم و سبزه بکاریم و محیط را پاک نگهداریم، آب را بیجا مصرف نکنیم. کثافت را در جای معین آن بیندازیم.</p> <p>- دریاها و پارک‌ها را پاک نگهداریم، درختان را آبیاری نموده از شکستادن شاخچه‌های درختان خود داری کنیم و حیوانات را اذیت نکنیم.</p> <p>۵- به توضیحات معلم محترم گوش داده غلطی‌های خود را اصلاح می‌نمایند.</p>	<p>۵- کارخانه‌گی</p> <p>در مورد کارخانه‌گی داده شده توضیح داده شود.</p>

جواب به سؤالات متن درس

- ۱- ظرفیت قابل تحمل چیست؟ بیان دارید.
- ظرفیت قابل تحمل به معنای تعداد نفوسی که در یک محیط معین زنده گی می کنند و آن محیط زیست بتواند به طور دوامدار ضرورت های آن نفوس را تأمین کند.
- ۲- اگر از منابع طبیعی استفاده معقول صورت نگیرد چه خواهد شد؟
- اگر از منابع طبیعی استفاده معقول صورت نگیرد و استفاده کننده از احتیاجات خود بیشتر و بدون در نظر داشت ضرورت استفاده کند، این عمل اسراف است و اسراف در اسلام حرام است.
- ۳- منابع طبیعی تجدید ناپذیر کدام است؟ نام ببرید.
- این نوع منابع در نتیجه استفاده مستمر و دوامدار کاهش یافته و بالاخره به اتمام می رسند؛ مانند: زغال سنگ، نمک، تیل، گاز، و سایر معادن.
- ۴- چرا گفته می شود که توسعه سبب آلوده گی محیط زیست می شود؟ آیا این مطلب درست است؟
- اگر از منابع طبیعی به طور معقول و منطقی استفاده شود و با محیط زیست طوریکه لازم است دلسوزانه برخورد شود، هیچگاه توسعه باعث آلوده گی محیط زیست نمی شود.
- ۵- آلوده گی محیط زیست به طبیعت و انسان ها چه ضرر می رساند؟
- آلوده گی محیط زیست سبب مصاب شدن و افزایش امراض گوناگون برای انسان ها و تمام زنده جان ها گردیده و سبب بروز وقایعی؛ مانند: خشکسالی یا بالعکس سیل و طوفان های شدید می گردد.
- ۶- گرم شدن کره زمین (اثر گلخانه یی) چیست؟ بیان دارید.
- تجمع و افزایش بیش از حد گازها در جو زمین موجب ایجاد قشر ضخیمی از گاز می گردد که مانند پوش پلاستیکی از باز گشت حرارت اضافی از سطح زمین جلوگیری کرده باعث گرم شدن هوای زمین می گردد.
- ۷- در اثر بلند رفتن حرارت زمین چه تغییراتی در اقلیم رخ می دهد؟ و سبب کدام حوادث روی زمین می گردد.
- بلند رفتن درجه حرارت روی زمین ازدیاد گازهای گلخانه یی و تقلیل اکسیجن مورد ضرورت در هوای تنفسی می باشد؛ همچنان متضرر شدن قشرهای حفاظتی اوزون در اطراف جو زمین است، این گازها تأثیر مخرب و تخریش کننده بر ضخامت قشر اوزون دارد.

معلومات اضافی

- محیط زیست چیست؟ هر محیطی که در آن زنده گی ادامه دارد، محیط زیست نامیده می شود. یا به عبارت دیگر مجموعه تمام عوامل بیرونی که بالای زنده گی موجودات حیه اثر گذار باشد به نام محیط زیست یاد می شود.
- اکولوژی چیست؟ علم است که از ارتباط موجودات حیه با محیط زیست بحث و گفتگو می کند.
- هدف مطالعه اکولوژی چیست؟ مقصد عمده آن حفظ (تعادل طبیعت) و استفاده علمی از ثروت های طبیعی است.
- عوامل تشکیل دهنده محیط زیست عبارت اند از:
- ۱- فکتورهای حیه؛ مانند: نباتات، حیوانات و میکرو ارگانیسم ها.
  - ۲- فکتورهای غیر حیه.
- الف: فکتورهای محیطی؛ مانند: درجه حرارت، آب، باد، باران، آفتاب، اتموسفیر.
- ب: فکتورهای خاکی.
- ج: فکتورهای اجتماعی.

راه های حل برای حفاظت از محیط زیست

الف: اهمیت اشجار در محیط زیست

اشجار و درختان جزء مهم محیط زیست بوده و در جهت ثبات سیستم دورانی حیات در طبیعت نقش اساسی دارد.
ب: جلوگیری از تخریب: درختان به کمک شاخ و برگ شان از سرعت باد می‌کاهند و باریشۀ درختان و گیاهان خاک را حفظ می‌کنند و مانع ایجاد تخریب می‌شوند و از سیلاب و باد و باران جلوگیری می‌کنند.

ج: تفریحگاه‌ها: توسعهٔ ساحات سبز شهری در جهت کاهش آلوده‌گی هوای شهرها برای گذران اوقات فراغت مردم از جمله ضروریات زنده‌گی شهر نشینی می‌باشد. ساحات سبز عامل مهمی در جلوگیری از آلوده‌گی‌های مختلف هوا، آلوده‌گی صوتی، تقلیل درجهٔ حرارت، افزایش رطوبت نسبی و جذب گرد و غبار می‌شود. درختان هوا را به حرکت و جریان وا می‌دارد و از خشکی هوا جلوگیری می‌کند.

د: تأثیر در تغییر آب و هوا: وجود سبزه‌ها و به خصوص جنگلات در تغییر حرارت محیط مؤثر است و حرارت فصلی و روزانهٔ سطح زمین را متعادل می‌کند و باعث اعتدال آب و هوا می‌شود؛ زیرا در تابستان قسمتی از انرژی حرارتی آفتاب را جذب نموده باعث تقلیل حرارت زمین می‌گردد و در زمستان به منزلهٔ روپوش به آن به شمار رفته، مانع از دست دادن حرارت می‌گردد.

هـ: نقش اقتصادی جنگل: جنگلات در محیط زیست از اهمیت خاص برخوردار است؛ بر علاوهٔ تصفیه کردن هوا، حاصلات جنگلی اعم از چوب و سایر محصولات فرعی دیگر چرخ هزاران فابریکه تولیدی اعم از کوچک و بزرگ را در سراسر جهان به حرکت در می‌آورند. یک درخت سالانه ۲۵۰ متر مکعب اکسیجن خالص تولید می‌کند و مقدار ۳۴۳۷۵ متر مکعب کاربن دای اکساید را هم جذب و گاهی آزاد می‌کند.

ز- جلوگیری از حوادث طبیعی و موسمی: پوشش سبزه و درخت‌ها سطح همواری ایجاد کرده و خطر سیلاب و وقوع برف کوچ را کاهش می‌دهد.

تأثیرات اجتماعی آلوده گی هوا:

- شیوع امراض در بین مردم
- عقیم سازی مردان
- پایین آوردن قوهٔ باروری خانم‌ها
- مرگ و میر پیش از وقت
- سوی شکل و معلولیت اطفال یا نوزاد
- اختلالات ذهنی در اطفال و کلان سالان
- خسته‌گی‌های بی موجب و یا بی مورد
- منازعات فردی